

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + Refrain from automated querying Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

·		
•		

Krizanić, J.

2. 2x3

СОБРАНІЕ СОЧИНЕНІЙ

ЮРІЯ КРИЖАНИЧА.

выпускъ первый.

МОСКВА.
Университетская типографія, Страствой бул.
1891.

DB 378 K75A2 V.1

Изъ "Чтеній въ Императорскомъ Обществъ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетъ".

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Императорское Общество Исторіи и Древностей при Московскомъ Университеть въ засъданіяхъ 15 апръля (Протокола статья 2) и 19 мая (Проток. ст. 1) 1889 года, на основаніи доклада Дъйствительнаго Члена Общества А. А. Шахматова, постановило издать полное собраніе сочиненій Юрія Крижанича. Предположено печатать сполна вст оригинальныя сочиненія Крижанича и письма и обстоятельныя описанія его трудовъ компилятивныхъ и переводныхъ. Сочиненія Крижанича будуть печататься по подлиннымъ рукописямъ съ соблюденіемъ ихъ правописанія относительно азбуки (латиницы или кириллицы), употребленія отдъльныхъ буквъ, удареній и другихъ знаковъ. Приготовленіе текстовъ къ печати и корректуру приняли на себя нъсколько членовъ Общества, занимающихся русской и славянской филологіей.

Изданіе будетъ выходить въ «Чтеніяхъ въ Императорско мъ Обществъ Исторіи и Древностей при Московскомъ Университетъ» и отдъльно небольшими выпусками. Хронологическій порядокъ при изданіи сочиненій Крижанича не можетъ быть соблюденъ въ виду новыхъ открытій.

	·	
·		
	·	
	•	

1659 годъ.

- I. Půtno opîsanie ot Lewówa do Móskwi.
- II. Besída ko Czirkásom wo osobi Czirkása upîsana.
- III. Usmotrenie o Carskom Weliczestwu.

		•	
•		•	
	·	•	

Статьи Крижанича: Pûtno opîsanie ot Lewówa do Móskwi, Besída ko Czirkásom wo osobi Czirkása upîsana и Usmotrenie Carskom Weliczestwu, написанныя въ 1659 году, хранятся въ Москвъ, въ Главномъ Архивъ Министерства Иностранныхъ Дълъ, въ "Польскихъ дълахъ" (11-52-св. 125 № 18), въ связкъ озаглавленной: "1659 года перенятыя польскимъ вельможей письма во время бывшей между Россійскимъ и Польскимъ государствомъ войны". Всъ документы этой довольно толстой связки сшиты между собою; статьи Крижанича, писанныя на отдъльной тетради, въ листъ, четкимъ и довольно крупнымъ почеркомъ, находятся въ самомъ началъ; за ними слъдуютъ:

- I. Русскій скорописный переводъ *первой* статьи (Pûtno opîsanie) подъ заглавіемъ: "Статьи описанные изо Лвова до Москвы лівта закно".
- [П. Письма по польски: а) отъ Станислава Потоцкаго къ старостъ Хенцинскому (=Яну Браницкому); помъта Люблинъ 1659 г. 21 февраля, б) къ Станиславу Потоцкому отъ Канцлера короннаго помъта Варшава 17 февраля 1659 года, в) отъ Казиміра Чарторыскаго, епископа Кіевскаго, къ Яну Браницкому, подстолію коронному, старостъ Хенцинскому, помъта w Grabiciy 21 февраля 1659 года.

- 111. Русскій скорописный переводъ польскаго письма, ненаходащагося въ связкі; переводъ озаглавленъ: "Переводъ съ полскихъ листовъ едъ року" оригиналъ былъ адресованъ въ подскарбію великому и Гетману польному Великаго Кнажества Литовскаго (—Винцентію Корвину Госевскому), подпись: Вашей милости моего милостиваго пана нижайшій слуга Христофоръ Ропъ полуполковникъ.
- Русскій скорописный "Списокъ Свид'єтельства, даннаго отъ Москалей на возврать его милости Ивана Тел'єгина".
- V. Переводъ ненаходящагося въ связкѣ польскаго письма въ Великому подскарбію в Гетману польному Великаго Клажества Литовскаго (=Госевскому).
- VI. Переводъ съ ненаходящагося въ связкѣ Польскаго письма къ Воеводѣ Кіевскому отъ Яна Немирича, полковника войсговаго.
- VII. Русскій скорописный переводь съ польскаго подъ заглавіємъ: "Статьи съ Цесарень Турецкинъ и войскомъ Запорожскимъ и народомъ Русскимъ, таковы быть имѣютъ о торговли на Черномъ морѣ".
- VIII. Польскія письма въ Яну Браницкому отъ Опалинскаго, одис съ помѣтой: w Rytnianach 28 сентября 1659 года, другос— w Rytnianach 13 октября 1659 года.

Перечисленные 8 . М. писемъ (болье или менье частнаго карактера) и другихъ документовъ не имъютъ внутренней связи со статьями Крижанича; судя по названіямъ мъстностей, которыя стоятъ въ помътахъ писемъ, между отдъльными мъстей, которыя и тъсной географической связи; за то вст бумаги относятся къ 1659 году и, если върить общей надписи, статъи Крижанича, какъ и другія бумаги, были пере хвачены; они могли конечно быть отобраны и у самого ввтора, во время его слъдованія въ Москву, но тогда мы вт

правъ были бы ожидать въ той-же пачкъ и другихъ какихънибудь бумагъ Крижанича *), чего однако нътъ.

Поэтому можно думать, что Крижаничь, едва вступивъ на Русскую почву, уже началь свою политическую проповъдь, пославо кому-то свои только что написанныя статьи, которыя однако были перехвачены на дорогъ. Мы готовы допустить это тъиъ болъе, что 1) политическая программа Крижанича, какъ и грамматическіе его взгляды, сложились, повидимому, за долго до его прибытія въ Россію 2) всъ остальныя сочиненія Крижанича имъютъ въ виду опредъленнаго читателя (или читателей).

Издаваемыя статьи открыты С. М. Соловьевымъ; историкъ въ 1861 году обнародовалъ въ выдержкъ и краткомъ пересказъ первую изъ нихъ, предпославъ ей слъдующее замъчаніе: "Теперь взглянемъ, какъ смотръли на описанныя событія нъкоторые грамотные люди въ Малороссіи. Въ Москву какъ-то дошло любопытное сочиненіе, подъ заглавіемъ: Описаніе пути отъ Львова до Москвы, въ которомъ, послъ описанія страшнаго опустощенія Украйны, заставившаго казаковъ снова поддаться царю, говорится" и т. д., см. Исторія Россіи съ древнъйшихъ временъ, т. ХІ, стр. 77; позднъе историкъ опредълилъ и автора статьи **). Вполнъ статьи были изданы П. А. Кулишемъ въ "Чтеніяхъ" 1876 года, кн. 3-я; при этомъ

^{*)} Напр. грамматическаго содержанія, т. к извѣстно изъ его собственныхъ словъ, что грамматикой онъ занимался долгіе годы сще до пріѣзда на Русь, а первая изъ его грамматикъ — Објасньёнје йзводно о пйсмѣ Словънскомъ 1661 года, заставляетъ предполагатъ, что по крайней мѣрѣ рукописные матеріалы для грамматики были принезены имъ съ запада.

^{**)} См. Православное Обозръпіе за февраль 1870 г., стр. 360, текстъ и примъчаніе 76-ое.

латинскій подлинникъ условно переданъ русскимъ шрифтомъ, а ударенія и знаки долготы, употребляемые въ первой статьъ, опущены совершенно.

Фототипіей въ настоящемъ изданіи передана первая страница памятника, какъ образецъ латинскаго почерка и правописанія Крижанича.

Вячеславъ Щепкинъ.

Půtno opisanie ot Lewówa do Móskwi

Líta 1659.

Poczámszi ot Korca, i íduczi símo blíže, gdj biwále bítwi Czir-káskie s Korolièm Pólskim, wídet se welíke půsczi: gdj zemliá spustoszená ležít, w dólgo i w szirokó na níkuliko děň chóda. A iz séy s stráni, w nínesznoy ráti izpustoszílo se iest wélmi mnógo gradów. J sé razmísliwszi Czirkási, uzboiásze se vsí do koncá zgíputi: i sé iest prīvod prídňi i glawni, radi kotórogo sklonísze se ucziníti Cárskomu Welíczestwu dôlžni poklon.

W' Lísencj na Fédora, i w Borozní na srjdopóstie, bíchom na 10 torgôvných soimých, i uzríchom káko wsáki towári zílo dészelo prodawásze se: Powýdachu nam liúdic, szto nínie iedin rúbeł stoitt, iako pred rátmi pæt i szest rúbłew stoiálo. Sūdíli iesmo wínu bíti semú preminieniu, né iako bi se ili towári ili torgôwci umnožíli, nò sztò Czirkásow mnógo w' sjeh rátjeh zgínulo, i síce liudey kupúiuczjeh ubilo. 15

Czirkási chotia wýru prawosláwnu izpowýdaiut, ali narówi prêce i obiczaie zwirskie ímaiut. A wína semu iést meždu injmi naipáce iedna feres né duchownáia, nò politíczna, ili ko wræmenným dýlom pristoiæcza: kotórec iéresi, poczætnici sut Læchi, a ot ných naucziwszi se, deržæt iu krýpko i Cziskási, i málo ne wsý inj naródi w' Ewrópj. 20

Jéres síja iest, szto w gláwu sébj wzéli, i scîniaiut za ístinu sczíruiu: Jako žíti pod sîm presláwnjm Cárstwom Rúskjm, iest žíti w naigôrszey newołj, sużánstwj, i rábotj: gôrsze nad Turskôe tiránstwo, (crp 2) gôrsze nad Faraônowu slúžbu i Egípetsku rábotu. Ko semú dijáwolskomu uwíreniu dopomágaiut njm zîlo i nýchowi wlasnie 25 duchowni liúdie, i Gréczeski mitropoliti: iako to mi né ot iednogó (s' welfkoiu nászeiu žálostiu) uslíszachom.

Sūdíli iesmo pólezno, da pacze i potrýbno bíti, upīsáti knígu, protiw sicéwomu ložnómu czertôwskomu udâwaniu: da liúdic nezawódet se ot nínie w' takówu strásznu oblúdu i chūlú, iz kotóree nínie 30 stálo se iest sé, níkolj dósta neoplákano kærwolitie.

20

Ali o knígach i o pismjch búdet czás prigodněiszi na sztrsze razgowāráti. Nínie na krātcj dokladímo násze nísczetno razsůždenie, káko iest triba s' Czirkásmi obchodíti se i sprawowáti.

Kotóri knêz wo ímenj Cârskoga Welíczestwa poslân búdet dokonczáti s' Czirkásmi stâlnuiu zgódu, i nāczin níchowogo podložênstwa, i Cârskogo Wlâdania nad ními: on móžet ko ním nāipérwic ukāzáti, i slowêsmi na szîrsze izložíti Cârskogo Welíczestwa uzrádowanie welíko, kotóroe postálo iest iz níchowogo powêrnienia na prâwu cístu i powin-10 nost. Móžet (na priklad) síce goworíti:

Pisano iest, jako pâcze rádost búdet na nebêsjch o iednóm grĵsznicj káiuczem se, neželi o dewetdesæt i dewætjch práwednich, iže netrjbúiut pokáiania. Síce i Carskoe Welíczestwo, nász premílostiwi gospodar, i Bôži namístnik, neizgowôrnoiu rádostiu obrádowal se iest, nad wászjm pokáianiem i powernieniem. i proczaia.

Wî pak brátie pomíslite, ascze welíka iest rádost o (crp. 3) wászem powêrnieniu, szto i neizmírna iest žálost Cârskomu Welíczestwu i wsím prawowírnim Christiánom [postála] powstála o tulíkoy pogíbeli Christiânstwa, kotóra slüczíla se iest nínie, po wászem nesczástnom otstáplieñij:

Gorodôw spustoszenó i sożganó iest: tulíko i tulíko.

Sel spustoszenó i sozganó: tulíko.

Christiân iz objdwjch strân umorenó: tulíko tísæcz.

Jnjch otwedenó w' Tátarsku newóliu: tulíko tísæcz (J triba iest pérwie izwídati czisla síja, i opowídati meždu wsími, na bôlazi uzás 25 i pokaianie).

Sâmi že nínie razsūdíte, 1 síce míslite, kakò bjste oczíma glédali Cârskago Welíczestwa, gdj iako drîwlie swæti on Cár Dāwíd, nad pobitjm Jzraílom plákal i tūžíl, táko nínie i nász presłâwni i prebogoczestíwi gospodâr górko tůžit i žáluiet, nad zgublienjm Christiânstwom, 30 goworeczi z' Dāwídom: Wî góri Gelbôiskie, ni rosá, ni dóždž da nepádaiet na wás: iako támo slomísze se lûki silnjch. Káko opádosze silni, káko pogínu oružie rátnoe? i prôczaia. Síce neutíszno Dāwid plákasze Jzlaíla; síce i nász premilosêrdni gospodâr tůzit, nad zgublienjm Christiânstwom.

Séiey pak nepoprâwney szkódi, i neutíszney žálosti wína iest wásze prestúplienie. Radi sego súdíte i scîniaiaite brátie sâmi, káko welík iest wász grîch. Kolj bjste wî stô lît neiedûczi i nepijûczi pokóru cziníli: nebíste sego grīchá dowôłno izpokáiali. Niti was bezgrîsznich czinît tóe, szto wî za tużdim powódom pregriszíli ieste. Bo i ângeli za Lucíperowim powódom sogrisziwszi, né bezwinni ostásze: nò na wicznie múki osúždeni bísze. Ali po wsemu tomú wi dobro

sérce imîjte, i razumîwaite (crp. 4) Jako wéczsze iest milosêrdie Bôžie, neželi wsí grjsí człowiczeski. Síce i milosêrdie nászego Bogoliubímago gospodāra i Bôziego nāmistnika iest dalekó wéczsze, neželi wásze pregriszênie. Prostílo wam iest Cârskoe Welíczestwo, i prâsczaet, s i zabiwaet na wîki, wsé chúdo i lícho, szto se iest stálo po czertówskom nawedêniu. Tákmo ot selj w' nāpred stôite wîrni pri Bógu i pri Cârskom Welíczestwu: nedaiuczi se zawodíti wrâgom: ni bráteczi se s' proklætjmi Bisurmânci. i proczaia.

Po sých predgóworjch priszédszi uže ko dílu: ko obíraniu Het-10 mána i ko ustáwlieniu zākónow; prigóže búdet i síce goworíti: Wína sego strasznôgo lícha i séiey nenadomýstney szkódi, nýst îna: neželi szto wi (:uwýriwszi newýrnjm skúsiteliem) zboiáli se ieste, szto bi wam Práwedni gospodár wászjch stárjch slobôd ili wołnostéy neporúsził i nepotárl; chotiá ko tomu nijedinogo známena ni podóbosti neimýli ieste. 15 Nínie tedi Cárskoe Welíczestwo iz togo strácha i iz takowey bóiazni wás pólno i swerszenó iznímliet, i powelíl iest Weliki gospodár wám obwistíti síce:

Pêrwsze. Slâwni Cár i Wêliki gospodar nasz, Boži pomázanec, obiczuiet wam w' cJlósti obderžáti i sochrāníti, wsé waszie prêžnie 20 slóbodi.

Drúge. Chóczet iego Carskoe Welíczestwo razumjti ob wás, ascze iescze injch nówjch slobôd potrjbuiete. J szto slúszno zaprósite, búdet wam pozwólieno.

Trêtie. Nad tóe vsé, szto wi slúszno i dostôino zaprósite, obi- 25 czúiet (crp. 5) obiczúiet Cárskoe Welíczestwo iescze nowoiu slobodóiu was darowáti: sztobi wi razumíli Jego Welíczestwa otéczkuiu liubow i mílost ko sébj, i sztobi wségda w' napred wîrni obstoiáli, i weczsze i wéczsze wo wîrnosti pospjchowáli:

Sé pak darowanie, kotóroe bi im se móglo ucziníti, nad níchowo so zaprószenie, iest sícewo: Szto bi im Carskoe Welíczestwo okromiszni prīkáz na Móskwi ustanowílo; i szto bi w' onom prīkázj predni prīkázni liudie né ot inud, no ot samjch Czirkas postawliani bīwáli. Sé dílo bi i sami Czirkasi sébj za czest pocztáli: i oni, kotóri bi w' prīkázj žili, bili bi porúki, iliti w' mjsto porúkow, za wîrnost injch, dóma so ziwűczjch: i radi nākláda i rāzchóda prīkáznogo, sklonneiszi búdut górodi Czirkaski na otdawanie pristôinee daníni Carskomu Welíczestwu.

Kotóri bi bîl Hétman (:iliti Woiwóda) dožiwótni w Czirkásjch, dostôino mógal bi se Cárom zwáti; nāipácze nínie po izognániu Læ-chow Kwarćiánow, kotóri Czirkáse pred sîm kakokólj na wūzdí der-40 žáli. Ali nínie, nîst meždu ními takówogo túždogo wóiska; paczeže i

nenádobno iest takówoe wóisko ondý deržáti: bo né bez trůdnósti i bez mætéža bi óno meždu nými stoiálo, pokolý oní nawíkli sut samosóbno i samowôłno žíti. Radi togó, szto bi se înjm naczínom pretékol půt nýchowoy zlósti i mætežlíwosti: potríbno iest strêczi, szto bi se otselý nijedín Hétman dožiwótni nestáwil, no tákmo na tri ili na dwýlýtj. A w' sem (crp. 6) dýli ko ným možno iest síce goworíti: Cárskoe Welíczestwo uználo iest, szto wsegó segó preminůwszego smetěnia prīwód i wína iest bíla, Dožiwótnost Hetmânstwa. Bo kolj Hetmanstwo nebi bílo dožiwótno, nikóljže Wichôwski nebi se bíl poczæl s' Cárským Welíczestwom o Cárstwo boríti.

Radi togó, szto bi i ot selý w' nāpréd nenászol se [kotórinibud] ktonibúd, kotóromu bi se zachotýlo cárowati, i ón bi radi togó poczêl nāród gromíti, zémliu pustoszíti, i Christiânstwo [uz] izkorēniáti, kako Wichowski cziníl iest: radi togó rekú Hetmáni užé nebúdut Doziwótni, no Troielítni.

Síce i wám služíwjm liúdem (:kotóri tákmo Wołnóst Wołnóst kriczīté) umnožít sc wołnost: bo né iednomú (iako nínie) dostánet se Hetmânska czêst, alj i množêiszjm ot wás: kakò i wségda meždu 20 wámi né iedín sâm, no i bôlsze nachodit ich se, kotóri dostôini sut sée czésti. Síce i wolostným i gorodským liúdem otôimet se strâch, i umnožít se bezpeczálnost wo wsóy zemlí: i wo skórj pustie séla i górodi naselét se: kotorie inacze né táko skoro naselíli bi se.

J Cârskoe Welíczestwo nesrámuiet se sâmo nazwáti Hetmánom 25 dožiwótnim Podnéperskim, Wolinskim i Podôlskim. Bo takówoe Hetmânstwo njst ino, neželi iedno Welíkoe Knæztwo, ascze né i Cárstwo.

Búdite ubo nínie rádi Cárskogo Welíczestwa otéczeskomu premíszlieniu: kotóroe na drúgo neídet, iako wídite, neželi na Bógu na sláwu, zémli na bezpeczálstwo, i wám wsím na oborôn wás, i waszego so dobrá, i wászjch wołnostęy.

Smotríte ko scmú, kako i [nínie] wségda pred sými czási neskládni ieste bîli, i w' swójch sowjtjch (:iliti Radach) (crp. 7) meždu sobóiu klóli i ubījáli se: i nínie neskládni ieste, i iedni iz wás Chmelníckogo, drúgi Bezpâlogo chóczete Hetmána: i radi togó opæt gotówi biste bíli 35 pobíti se. Radi togo Cârskoe Welíczestwo Chmelníckomu obiczáiet Hetmânstwo po wrémenj kolj silnêiszi búdet i w' žiwotý i w' rázumj. A nínie búduczi ón tolíko mólod, lúcsze i prigodsze niému búdet pôiti pred iasnie Cârskie óczi, i pokloníti se i poslūžíti za wrēmé iego Cârskomu Welíczestwu, sztobi se tým dostoineiszi ucziníl takówee 40 wisokêe czésti, iako iest Hetmânska.

10

25

Jwána pak Bezpâlogo C: W: imenúiet i postawliaiet Hetmánom ne síe tri gódi: radi sých priczîn: i szto wségda wýren [ostal] obstoiál Cárskomu Welíczestwu i szto se samim dílom pokazál iest dostóien bíti séie czésti. Wi pak, kotori pérwie pregrjszíli, i nínie pokáiali se ieste, né za tészko primíte, szto né iz wászey storóni Hetmán se obí- s raiet. Bo kolj bi se tóe uczinílo siá drúga straná iescze bóliey i slusznêy bi se tužila. Nemóžno iest wsjm na iedin czás ugodíti. Jmijte sterpliènie. Pridet i wasz czás, po sích trjch lítjch: kolj zagoiît se skolíko sijá serdécznaia rána, i bólest pámetnaia, pochódecza ot tulíkogo kerwolitia.

Godit se rádowati se nad wámi, kotóri pokáiali se ieste za swôy grîch, i rádowati se bóliev neželi nad sími drúgimi, kotórim nîst trîba kájania. Ali pak negodít se dáti pêrwszee blagodáti i perwszego místa wám, kotóri sogriszíli ieste: [nad] pred oními, kotóri nesogriszíli, i o kotórjeh Carskoe Welíczestwo móżet réczi, iako gospod nász Jsus 15 Christos rékal iest swojm uczenīkom: Wi iesté, iže prebili iesté so mnóiu, w' napastêh moijch. (crp. 8) Nezló bîlo iescze, kolj bi se Hetmanstwo i na dwoié razdjílo. Szto bi iedín Hetmán za Dnéprom, a drúgi pred Dnéprom wladal. J nínie ko semu dílu iest prigóx czás: bo na iednom králu môžet bíti Bezpâli: a na drúgom, iedín izmeždu 20 sích nowonawêrnienjch Polkównikow: ali táko, szto iedin drúgogo nebúdet powinien poslúszati, no obadwa da búdut iednakówa.

A szto se gorodow pristóiit, Kíjow i Czernígow imaiut biti prósto pod Carskim prikázom, 1 Woiewódami: bo to sut Carski i Knezówski tituli.

Jescze ko semú, gdjkólj sut půstie górodi ili séla, ondî da se uczinet slóbodi doczásne, Carskim ímenom: i kogdá se napôlnet takowie górodi, da se nerazumět Czirkáskimi slobodámi žíti, no pod prostim Carskim wladaniem bíti. J to radi dwých priczîn. Jednó, bo Czirkási s' Tátarmi mnógo Cârkjch liudêy pomoríli, i Carskee zémli spustoszíli: 30 i negodít se szto bi tulikoe prestuplienie sowsjm bez kázni ostálo. Drugo tóe, bo tié půstie místa wsiá Cârskim meczém (:a bez wsákie Cârskee wini) spustoszení sut: i radi togó, zemliá takówa Cârskim meczem prósto oblâdana bíti razumít se. J Carskoe Welíczestwo takowim górodom prawo móżet klásti, kakowoe choczet, i táia pomístia né so samím Czirkásom, [no i] wîrnim swojm Rúskim Boliaróm razdawáti móžet.

Б

(CTP. 9) Besída ko Czirkásom, wo osobi Czirkása upisana. Usmotrenie o Newoliach, kotore mi Kozaki mamo podnositi ot Liachow.

Newolia 1. Liachi nawedut na nas swoich Kwarćian, da Nemcow, kotori budut darom u nas chłeb iesti, i búdut nas w strachu i na wuzdi deržati. Maet ich biti duadcat tisiacz, iak teper naszi Posłí zgodili: ali po czasu pridet ich i bolsze.

Newolia 2. Tiježe žolneri budut nam roznie obidi i drapestwa cziniti.

Newolia 3. Polska Szlachta budet swoich maetnostey odiskowati: iako naszi posti zgodiłi: i iako uże dawno Wichowski Krinickomu Szlachticu otdał Basanski zamok i wołost, szto pered tim Krinickich biwało. A takim diłom nam ostanet piskor; i szto se mi tołko z' Liachami biłi, to propało.

Newolia 4. Polska Szlachta nikołi nezabudet, szto mi nim 'licha narobiłi: i budut dlia pomstī nad nami wsakoe licho poczinati. J chot Korol budet zakazowati takie dila: Szlachta se Korolia nebojit. A ot 20 Moskowskich Boliar niczogo se nam (crp. 10) netreba boiati, bo oni nad Carski ukaz niczogo nesotworiat.

Newolia 5. Stoiaczi mi za Carskim Wełiczestwom, netreba nam se mnogo boiati napasti ot Liachow, iako ot małosiłnich. A stoiaczi za Korolom, nikołi neprebudemo bez Moskowskey dokuki.

Newolia 6. Liachi nas budut wipisowati, s' Kozactwa w chłopstwo, Na szestdesiat tisiacz: iak teper naszi posłi zgodiłi s' Koroliom. A potom budut wipisowati nas i na mensze czisło. Jz sego diła iawno biwaet, iak ich miseł iest, nas wsich w mužiki obernuti.

Newolia 7. Kołi kotori z' naszey bratij, dlia pomsczenia za swoie 30 kriwdi, ili dlia zdobiczi, czatu wiwedut, da na Tatare iłi na Turke udaret: zaraz Liachi budut ich łowiti i mucziti. J mi sami budemo musiti ko tomu pomagati. Jak se to uże né odin raz sstało. Jako to i Piasecki Biskup Polski w' kronici opisuiet; narekaiuczi na łichie postupki swoich Liachow, i prorokuiuczi zło, kotoroe se miło s' togo so sstati.

Newolia 8. Woina wicznaia budet meżi narodom naszim Ruskim. Bo odno to (:iako se teper rekło) szto budemo mi sami Kozaki musiti woiewati na naszu bratiu na Kozake; a tó dlia togo, szto bi (crp. 11) bi panowe Turki da Liachi w' pokoiu sidiłi, da pirowałi. 'A drugo tó, szto nam treba budet wo wiki na Moskwu, na Carstwo

nasze Ruskoe prawosławnoe, s' nami odnorodnoe i odnowirnoe, woiewati, da krow newinnuiu rozłiwati. A to s' tey priczini, bo meżi Liachami i meżi Moskwoiu wo wiki stałnogo zmirenia nemożno spodiwati se: i tak naszoy woinie wo wiki neskonczati se. A tomu Turki, Tatari, i Liachi budut se wesełiti. Bo takowim diłom nasz narod Ruski s wes zginet, i tim reczenim [swojm] swoim wragom w' newoliu wpadet.

Newolia 9. Stoiaczi mi za Koroliom, budemo wes nasz wik żiti i umírati w' prisiagołomstwu: a kliatwoprestupnikami buduczi, i tak umiraiuczi, nemożno se nam spasti. Bo chotiaż mi teper Koroliu prisiagłi; sija prisiaga za niszto nestovit, i newiażet nas. Bo mi Carskomu 10 Wełiczestwu perwie, a Koroliu poslie prisiagali. Caru prisiagłi wsi mi Kozaki, wsi gorodi, pełki, i naczałniki; opczeno, swidomo, radowolno. A Koroliu prisiagłi sami posli. J toy prisiagi protiwiłi se iawno bratia nasza tije, kotori wsegda pri Carskom Wełiczestwu poostaiałi: a inszi mnogi takowomu diłu neradi bili potaiemno, i w' sercu żałiłi 15 (ctp. 12) se, chotiaż iawno nesmiłi protiwiti se. A inszi o tom i neznałi. Otoż tedi prisiaga ili kliatwa, kotora iest perwsza, i wsim opczena, i swidoma, i pozwoliena, ta nas wiażet; a druga toy protiwna tołko obłuda iest.

Newolia 10. Mi stoiaczi za Liachami, budemo ziti wo wicznom 20 bezzakoniu, i w' prestuplieniu bożego prikazania. Bo treba nam budet žiti pod Koroliom czużogo naroda czołowikom; pod Nimcom, Szwedom, Litwinom, Francuzom, Wengrinom, ili pod inszim; a nijakim sposobom nemożno, szto bi tam koroliowoł ani Liach, ani inszi naszego Słowenskogo naroda cołowik.

Stoiati pak (bez nuži i bez siłi) pod Koroliom czużogo naroda, iest dilo, kotoroe prosto protiwit se bożiemu prikazaniu.

Bo gospod Bog sice rozkazuiet w Dewteronomskich knigach, i goworit ko liudem swoim: Jz brotow waszich sotworite sebi gospodara.

Nebudet wam wolno czołowika z' [inszogo] inogo naroda sotworiti 30 sebi cara, kotori nebi bil brat wasz.

Dlia togo tedi mi iawno budemo se protiwiti Bogu, koli, bez nuži i newoli, ostawiwszi cara swoiego [na]roda, pokłonimo se kotoromu inopłemenniku.

Otoż maete desiat Newol, kotorie nam terpiti pod Liachami. Us-'35

(стр. 13) Usmotrenie o Carskom Wełiczestwu.

Reczet pak drugi ktokołi: Szto mi priwernuwszi se ko Carskomu Wełiczestwu, mamo se boiati dwoiego nebezpeczenstwa. Odno to, szto Car nas budet kazniti; i predneiszich ot nas rozkażet poimati, zatocziti, zamucziti: i maetnosti nasze otobrati.

Drugo to, azto nasze Wolnosti zotret pa zneset. Otwit. Togo niczogo netreba se nam boiati.

Bo odno to, azto Carskoe Weliczestwo iest gospodar welmi Bogoboien, i Bogoczestiw. Jest bo astawiczni Postnik, Pohodnik, Molebs nik, i Miłostinnik. Negodno todj misliti, szto bi taki Bogoczestiwi gospodar mił swoiu prisiagu złomiti. Ali pacze szto nam prisiagnet, to pewno i zderżit, da ni troszki neomilit. A wi pak widaete, iako un skolko raz nam obecał, wolnosti nasze wsie w ciłosti zachowati.

A drugo to, szto mi możemo s' Carskim Weliczestwom tak zgo10 diti, szto bi szuda niodnich Woiewod abo prikaznich liudey s' Maskvi
neprisiłano. Tak zgodiwszi, nasze wolnosti i maetnosti pozostant
wsegda w naszich rukach; i Carskoe Weliczestwo nebudet nam ich
mijako otnimati, chiba opiat nowu woinu poczomszi. A togo Carsko
Weliczestwo nikoli neuczinit, dlia naszich maetnostey: bo nasze woisko
15 jest Jego Weliczestwo pożitecznejsze, neżeli nasze maetnosti.

(crp. 14) Po tretie treba obacziti: szto wsaki narod, ili wsakee carstwo, maet swoiu zwizdu ili płanitu scziastliwu. To iest, że maet pewen ot Boga naznaczen czas, w kotorom takoe carstwo nabarzey ukripit se, i na nawiszszu siłu i sławu podwignet se. W toiże czas biwaet, że maet i Cara nabołszim Scziastiem i kripostiu nadarenogo ot Boga: kotoromu nemożno se protiwiti. Prikładi tomu, szto se rekło, naiduiut se mnogi, w Christijanskich i wo inich carstwich. Taki bo scziastliwi i neodołni Cari biłi, Cirusz i Ałeksander, o kotorich i swiatoe pismo swiadczit, iako ot Boga na werchownuiu kripost wibrani biłi. Taki bił i Sałomon: taki Kostantin: taki i Rimlianow Julijusz, i Nemcow Karołusz perwszi, u Hispanow Karołusz piati: i proczi indi.

J s' tich carow nikotori sami zrozumiwali swoie scziastie, i dlia togo neboiałi se niczogo. Tak, kołi car Jułijusz odin raz woził se pe moru, łodia pocziała tonuti, i woznik pokinuł kormiło. Togda Jułijusz 30 rekł: Neboy se woznik: bo Jułijusza cara, i scziastie iego, wezesz. J niszto łicha nestało se. A o Korołuszu piatom czitamo: iako odin raz, w' obłeżeniu odnogo goroda, pod szatorom obidał; da kulia z' goroda wistriliena prełetiła powerch stoła iego, i tam nikotoroe sudie storła. Togda predneiszi panowe rekłi: Caru miłostiwi, poidimo na insze misto, bo zdes nebespeczno stoiati. A Karołusz otpowidał: Nepoidu daley, ałe zdes obstoiu: bo wi iescze nikołi nesłichałi, szto bi kotori Car s' puszki postrilien zginuł. J tak obstoiawszi, niodno łicho mu se nestało. Te-

(стр. 15) Teper pak jawna recz iest, szto Carskoe Wełiczestwo 40 iest Nasciastliwszi i Nasiłneiszi gospodar, zmezi wsich, kotori do sich czasow carowałi w Ruskom narodi. Bo iego Wełiczestwo, po Bożioy łaski, tak roszszirił i rossławił swoie panstwo, szto nikołi w preszłe wiki tak nebiwało. Buduczi tedi, szto Carskoe Wełiczestwo iest gospodar tak osobliwo Bogoczestiw: i do togo Siłneiszi i Scziastliweiszi nad wsich swoich predchodnikow: a do togo i Mołod, szto iescze możet s dołgo woiewati, i swoich wragow porażati: dlia togo pomisłite, że teper Scziastliwa Płanita carstwu Ruskomu wziszła. Kto tedi se Carskomu Wełiczestwu protiwit, budet se Bogu protiwiti: i na koncu so swoieju szkodoju doznajet prawdu.

Jescze usmotrite, [szto] iako mi ko semu prosławlieniu Carstwa 10 Ruskogo nabarzey dopomagałi. Teper pak, kołj mi toeże diło, kotoroe sami gradiłi abo budowałi esmo, zachoczemo pozoriti; podobni budemo małim ditinam, kotori chatki buduiut, da opiat rozwaliaiut.

Jescze podobni budemo i swiniam: kotore s' kała wiłizszi, da osusziwszi se, zaraz opiat w kał lizut. Tak i mi, wibiwszi se z' Liac- 15 key newoli so wełikim kerwolitiem, zaraz opiat w tuiu że newoliu lizemo. Czuli ieste o Newoliach i o Wolnostiach, z' odney i drugey storoni. Szto treba cziniti, uważaite.

. . C1 -

Putro esurare ot Lewons do Miskivi.

Loczamszi ot Kerca i iduczi simo bliże, gdj biwale stro dan kar kie s Kroliem Polskim, widet se welike piseri: alj en a spoutoszena sezit, w dogo i w szweko ne misku stroże i nicht choda. A iz sey strini, w ninesznem niti i so stroże w iest welmi mnego gradow. I se remisius i Cirham izoniasza w asi do konca zginuti: i se jest priest priliti i new ni, reliktorogo sklonisze se ucziniti Carshomo liche stru lateni

Josephan Tedera i w Perran er stidesestie Schem in tergerinjer somjeh, i uzajehm ki lo asaki riviri zijo seszelo srodavasza se: S Ponjedachu nam liudie, ozto die ocin rubel stout de ord situa pat i stest mellem srodo. Eurili ismo asimu bit semi menn er uj ne iako bi se ili tewar i trigo vri um rožili, no szto Czerkascu mingo w sjeh rotjeh zgimilo i e li les kroniu czjeh ubilo. Zarkisi motia ajmi prawizavnu izpanjaniut, ali narowi roce i obizaci zwirskie imaiut. A asina semu ist mezdu injmi naivace iedna ieres ne duchownara, no politezna ili ko wramenjim bilom prizipeideza krovie ieresi pozastnici sut lochi, a et njeh naucziwszi se derzat iu kroko i Czirkasi i min ne uj ing narodi w Cwronj. Teres sva int. szto w glavu sebj wzeli, i sejamiut za istimu seziruiu: Jaki žiri cod jim meslawa, m Carotwon Roskim, int žiri w nai-

11

.

.

1661 годъ.

Објасньенје виводно о писмъ

словънскомъ.

1661 годъ.

Објасньенје виводно о писмъ

словънскомъ.

•			
		·	

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Печатаемое сочинение представляеть собою вновь отврытый трудъ знаменитаго Славянскаго ученаго, отца современнаго панславизма, Юрія Крижанича. Этоть трудъ Крижанича сохранился среди рукописей Тверской Д. Семинаріи и до послідняго времени быль неизвізстенъ наукъ. Первое сообщение объ этомъ трудъ Крижанича сдълано было въ засъданіи Тверской ученой архивной коммиссіи 23 марта 1888 года, которое и было послъ отпечатано въ декабрьской книжкъ Журн. Минист. Нар. Просв. за тотъ же 1888 годъ 2. Этотъ трудъ Крижанича носить следующее название: "Објасньенје викодно о писме Словенском". Имя автора ни въ начале, ни въ конце сочиненія не обозначено; въ концъ рукописи находится только приписка, вполнъ точно обозначающая годъ, мъсяцъ и день окончанія этого труда. Въ концф рукописи предъ вычетомъ раздбловъ, или оглавленіемъ стоять следующія слова: "Сверха и Богу слава. 1661, Авг. 8", откуда, очевидно, следуеть вывести, что трудь этоть окончень составлениемъ 8 августа 1661 года.

По внішнему своему виду рукопись эта представляєть собою нісколько сброшюрованных тетрадей вы листь, бумага которыхь оть ветхости начинаеть распадаться. Все сочиненіе написано на сто одиннадцати страницахь, поміненныхь славянскими цифрами сверху

Въ отвъть на возникающій при этомъ вопросъ, какъ могло это сочиненіе Крижанича попасть въ Тверскую Семинарскую библіотеку, на основанім одной помѣты на первомъ листъ рукописи можно высказать предположеніе, что она попала въ библіотеку семинаріи еще въ прошломъ стольтій и, всего въронтиве, изъ поступившей въ нее библіотеки архіепископа Тверскаго Феофилавта Лопатинскаго, большаго, какъ извъстно, любителя книгъ; а онъ могъ вывезти эту рукопись изъ какого либо Москокскаго книгохранилища.

² Журналъ Минист. Народи. Просв. за 1888 годъ. Девабрь. "Вновь отврытое сочинение Юрия Крижанича".

важдой страницы, далже на двухъ страницахъ помъщенъ вычетъ раздъловъ, или оглавленіе; въ счетъ страницъ не включенъ предговор, или предисловіе, занимающее въ рукописи первыя шесть не пронумерованныхъ страницъ. Кромъ помъты въ концъ рукописи, приведенной нами выше, на первомъ листъ рукописи постороннею рукою на верху и внизу листа сдъланы слъдующія двъ помъти: 1) "Грамматика древняя русская" и 2) "Ех cathedrali Bibliotheca Episcopi Тегепзіз". Вся рукопись писана кириллицей и оригинальнымъ почеркомъ Крижанича, что ясно видно изъ сличенія почерка этой рукописи съ почеркомъ другихъ сочиненій, писанныхъ его рукою з. Для провърки этого обстоятельства при этомъ прилагается снимокъ съ двухъ мъстъ печатаемой рукописи.

Рукопись Тверской Семинарской библіотеки, за исключеніемъ небольшаго числа поправовъ, сдёланныхъ авторомъ при послёдней провъркъ своего сочиненія, представляеть по виду вполит чистый и даже щеголеватый списовъ, въ которомъ многія существенныя слова написаны киноварью; по мъстамъ же она писана довольно спъшно, со многими поправвами, и не съ такою опрятностію. Все это даеть намъ право заключить, что мы имфемъ здёсь дёло съ такимъ спискомъ вышеназваннаго сочиненія Крижанича, который предназначался быть бёловымъ, но не сталь такимъ по вавимъ-либо обстоятельствамъ, можеть быть потому, что при окончательной перепискъ этого труда автору представилось нужнымъ сдёлать нёкоторыя добавленія и поясненія въ первоначальной черновой редавців своего сочиненія. Хотя рукопись эта досель хранилась въ семинарской библіотекь безъ переплета, но сохранилась она удивительно хорошо; за исключеніемъ перваго и нескольких последних листовъ, которые отваливаются отъ рукописи, вся остальная часть манускрипта представляеть прочно сшитую связку тетрадей, въ которыхъ хотя края листовъ отъ ветхости въ нёкоторыхъ мёстахъ и повывалились, но доселё не утратилась ни одна строка самаго текста сочиненія.

Изъ даты окончанія найденнаго нами новаго сочиненія Крижанича (8 августа 1661 года), обозначенной самимъ авторомъ этого труда, можно предположить, что среди всёхъ доселё извёстныхъ двёнадцати сочиненій Крижанича "Обіасньеніе виводно о писмѣ Словѣн-

³ Случай провърять это обстоятельство доставиль намъ уважаемый А. А. Шахматовъ, виъстъ съ которымъ мы и сличили фотографическій симнокъ съ иъсколькихъ мъстъ печатаемой рукописи Брижанича съ рукописью его грамматики и др. сочиненій.

скомъ" по времени составленія должно занять пятое мѣсто, и что оно является такимъ образомъ первымъ сочиненіемъ, написаннымъ имъ въ Россіи или, правильнѣе, въ Сибири, являясь въ тоже врема и первымъ грамматическимъ трудомъ его, упреждая, по времени составленія, его грамматику на цѣлыя пять лѣтъ.

Это произведение Крижанича несомивнно займеть видное мвсто среди другихъ его трудовъ.

Особенную важность имфеть вновь открытое сочинение Крижанича для определенія смысла и значенія филологических работь его. Вопросъ о значени ихъ, по нашему мнению, едва только затронуть въ ученой литературъ и еще далеко то время, когда заслугамъ Крижанича по этой части дана будеть полная оценка. Одною изъ главныхъ причинъ резкихъ и неправильныхъ сужденій объ его филологическихъ работахъ служила доселъ недостаточная мотивированность его замысла создать общеславянскій языкъ посредствомъ см'єшенія русскаго языка съ хорватскимъ, првчемъ русскій языкъ въ большинствъ случаевъ безапелляціонно подчиняется хорватскому. Полная несостоятельность такого плана бросается въ глаза съ перваго взгляда. Но вновь открытое сочинение Крижанича съ полною наглядностью показываеть, что было время, когда онъ не держался такихъ узкихъ воззрвній, когда планы его относительно исправленія языка были весьма близки къ истинъ, и когда пріемы, при помощи которыхъ намъревался онъ достигнуть своей цъли, были гораздо практичнъе и удобоисполнимъе, и что сталъ онъ на новую, гораздо болъе невърную, дорогу только въ силу тяжелыхъ обстоятельствъ своей жизни.

Въ предисловіи къ "Обіасньенію" Крижаничь весьма ясно высказывается относительно пути, которымъ онъ хотёлъ слёдовать въ дёлё упорядоченія славянскаго правописанія и исправленія языка. "Подају дёло это", говорить Крижаничь, "разумним и руские бесёди свёдомшим льудем на суд: да, што почтут слушно бит речено, укрёнят, а што за непригоже узнадут, да наково бит покажут... После разсмотренія льудеь разумних, зможно будеть овоже вь кратка правила стягнут" '. Вотъ, слёдовательно, путь, которымъ Крижаничъ хотёлъ идти къ задуманной имъ высокой цёли. Но очевидно, что среди русскаго общества XVII вёка голосъ Крижанича долженъ былъ остаться по истинѣ гласомъ вопіющаго въ пустынѣ. Въ самомъ дёлѣ, откуда онъ могъ получить тогда хоть малёйшій откликъ на свой при-

the state of the state of the street of the state of the

⁴ Рукопись тв. сем. библіотеки, л. 3 об.

зывъ? Кромъ бывшихъ тогда въ Москвъ нѣсколькихъ ученыхъ бѣлоруссовъ или малоруссовъ, противъ которыхъ такъ ратовалъ Крижаничъ, кто могъ помочь ему въ его начинаніи въ странѣ, глубоко погруженной въ невѣжество? Отсюда-то, и только отсюда, и становится понятною вся горечь его словъ въ предисловіи къ грамматикѣ, гдѣ онъ говоритъ: "Не может једин чловик всего знат: наипаче без испитанја и без совита иних: јакоже ми гришному лучилосе јест се дило дилат без всакого совита. Ізпитат бо и провидат ни об чемже нест ми било како, живущему дльаради моьих грихов по отлученју отъ чловичского общеніа и совита" заставило Крижанича искать разрѣшенія всѣхъ вопросовъ языка въ самомъ только себѣ, воть что вынудило его такъ рѣзко выдвинуть стихію роднаго ему языка хорватскаго.

Что все это не пустыя гаданія, это, какъ нельзя лучше, доказывается особенностями вновь открытаго сочиненія Крижанича по сравнению содержания его съ содержаниемъ грамматики. Хотя и во время составленія "Објасньенія", у Крижанича несомивнио быль уже замысель исправить русскій языкъ такъ, чтобъ онъ могь стать общеславянскимъ 6, и хотя и въ это время онъ считаетъ идеально правильнымъ только хорватскій языкъ въ извѣстной, точно опредѣляемой имъ мъстности, но приступаль онъ къ этой работъ гораздо осторожнъе и съ воззрѣніями, несравненно менѣе радикальными, чѣмъ въ грамматикъ, черезъ-чуръ большая радикальность которой и сдълала ее не приложимою къ жизни. При изследованіи языка во время составленія вновь открытаго сочиненія Крижанича, онъ стояль несомнівню на болъе върной почвъ, чъмъ во время составленія своей грамматики. Языкомъ, на которомъ говорили въ древности "на всъх Русех льудје", онъ признавалъ книжный богослужебныхъ книгъ за исключеніемъ "отм'внъ", заимствованныхъ изъ греческаго 7. Съ такимъ воззриніемъ не можеть не согласиться и современная наука. Весьма ясно отдавая преимущество латинской азбукъ и считая ее совершенивищею изъ всъхъ, онъ не настаиваетъ на безусловной необходимости писать іотированные звуки по способу латинской азбуки и сохраняеть во многихъ случаяхъ присущее славянской азбукт выражение сложныхъ юти-

occurred no nevent concore nonlessare - ayreamle its examin state,

Principle of the companies as a

^{*} Граниатика, стр. VI.

[&]quot; Рукопись тв. сем. библіотеки, стр. 2, 84, 87—88 и др.

⁷ Ibid., J. II ob.

рованных звуковъ отдёльными буквами в даже допускаеть въ азбуку совершенно излишнія, по его миёнію, буквы только потому, что онё приняты всёми в или имёють особый звукь въ русскомъ языкё в. Въ ученіи о переходё славянских звуковъ онъ слёдуетъ Смотрицкому в допускаетъ постановку удареній по "домовинному" обычаю в и домовинному" же обычаю допускаеть произнесеніе буквы "ъ" въ нёкоторыхъ словахъ з и мн. др.

Соображенія Крижанича о славянскомъ правописаніи въ "Објасньеніи" весьма часто излагаются не въ видѣ рѣшительныхъ, выдаваемыхъ за безусловную истину, правилъ, а скорѣе въ формѣ совѣтовъ, разсужденій съ цѣлью вызвать критику и общими силами придти къ истинѣ. Крижаничъ иногда старается даже примѣниться къ раскольническимъ тенденціямъ тогдашней Руси " и съ сожалѣвіемъ говорить о непонятности для всѣхъ русскихъ языка его сочиненія 15. Вс в эти особенности новаго сочиненія Крижанича, кладя особый отпечатокъ на это произведеніе, даютъ въ тоже время возможность вѣрнѣе оцѣнить и значеніе самыхъ грамматическихъ трудовъ Крижанича, уясняя, что та дорога, на которую сталъ онъ при составленіи своей грамматики, не была единственною, по которой онъ могъ и намѣревался итди въ своихъ филологическихъ сочиненіяхъ, и

^{*} Онъ допускаетъ въ нашемъ сочиненія буквы: ѣ и я: ibid., 1. 96; часто пишетъ е вийсто ie.

[•] Ibid., crp. 34, 96.

¹⁰ Ibid., 31-32.

¹⁴ Ibid., стр. 80-81; ср. Граниатика Сиотрицкаго 1721 г. лл. 4 об. и 5.

¹² Рунопись тв сем. библіотеки, стр. 107.

¹³ Ibid., ctp. 87-88.

¹⁴ Въ своемъ предговоръ онъ между прочивъ говоритъ: "Чају, же м сјеј наше, хотим въ мъдвих вещех поднято, једнакоже немало и трудовно мастоанје, от всакаго права судит хотящего не будет згоржено: аще тими јстина јест, же всакое, хощ високо почтеное, хощ святое и наъизряднејше писмо, потръбует сицеваго разсмотренја: и без ньего неможетъ по достойности бит составльено". Рукопись тв. сем. библіотеки, л. 3.

¹⁵ Ibid., д. З об. Этимъ стремденіемъ Крижанича къ общепонятности в объясняется большая близость языка вновь открытаго нами сочиненія его къ русскому языку сравнительно съ языкомъ его грамматики. Свою грамматику Крижаничъ, по его собственнымъ словамъ, писалъ "общим никовим јехиком: даби от всих (славянъ) било разумльно", а "Объясненіе" онъ писалъ только для людей "разумних и русские бесъди свъдомших" и естественно старался быть прежде всего помятнымъ для нихъ.

что если пошель онь по этой именно дорогь, то въ этомъ много было виновато тогдашнее русское общество, оставившее его на этомъ пути безъ всякой помощи и указаній, хотя онь и просиль его объ этомъ.

Разсматривая "Објасньенје о писмѣ Словѣнском" съ точки зрѣнія научной состоятельности его воззрѣній, мы несомнѣнно должны признать за нимъ многія и существенныя достоинства по содержанію и по методу: Крижаничъ въ этомъ сочинении делаетъ первую попытку критически-научнаго разбора звуковыхъ начертаній славянской азбуки, при чемъ предлагаетъ много дельныхъ и остроумныхъ замечаній, во многомъ вполнъ върно намъчающихъ путь дальнъйшаго самостоятельнаго развитія славянской ореографіи. И нужно зам'ятить, Крижаничь дізлаеть все это въ то время, когда другіе изследователи славянскаго правописанія еще вполн'ї порабощали его правописанію греческому, какъ, напримъръ Смотрицкій въ своей грамматикъ. Уже это одно представляеть несомнънно важную заслугу Крижанича. Дальнъйшее развитіе русскаго языка какъ нельзя больше подтвердило основное убъжденіе Крижанича о необходимости его освобожденія отъ еллинизмовъ и полонизмовъ. Ломоносовъ въ своей грамматикъ, отдъливъ славянскій языкъ отъ русскаго, освободилъ последній оть многихъ чуждыхъ ему оборотовъ, заимствованныхъ изъ греческаго языка. Русскій языкъ въ своемъ дальнъйшемъ развитіи отбросилъ и полонизмы, въ изобиліи начавшіе вторгаться въ русскую річь чрезъ малоруссовъ. Все это является несомивнимы подтверждениемы вврности воззрвний Крижанича, - въдь и Крижаничъ писалъ о славянскомъ языкъ для Россіи и для русскихъ. При дальнъйшемъ развити русскаго языка оправдалась верность и многихъ другихъ менее важныхъ замечаній Крижанича. Лишнія буквы славянскаго алфавита, которыя рекомендоваль онъ выбросить, въ большинствъ и были признаны въ послъдствіи излишними. Звукъ греческой ойты сталъ переходить въ последствіи въ русскую річь посредствомъ указаннаго Крижаничемъ боліве сроднаго ей звука т. Знаки препинанія почти всё принято было въ посл'єдствів изображать согласно Крижаничу. Кром'в всего этого, въ некоторыхъ пунктахъ, которые намъ кажутся неправильными (напримъръ, въ разсужденіяхъ его о буквахъ щ и ы), онъ опирается на данныя тогдашняго русскаго говора, отрицать которыя мы не имвемъ никакого права-

Нельзя не обратить вниманія и на то, что Крижаничь первый позаботился о "полегченіи" учениковъ, предлагая замѣнить сложныя названія славянскихъ буквъ односложными для удобства при обученіи чтенію: дѣло, которое было совершено русскими педагогами не въ особенно давнее время предъ введеніемъ звуковаго обученія чтенію.

Обращая вниманіе на методъ изследованія славянскаго правописанія въ "Обіасньеніи", мы не можемъ не согласиться съ мнёніемъ Бодянскаго, что Крижаничъ является отцомъ сравнительной славянсвой грамматики. Намёреніе автора установить начала славяно-руссваго правописанія путемъ сравненія нёсколькихъ славянскихъ нарёчій и правописанія еврейскаго, греческаго и латинскаго выполнено Крижаничемъ съ большою обстоятельностью, полнымъ знаніемъ дёла и послёдовательностью. И какою поразительною ясностью и доказательностью отличаются его разсужденія по многимъ пунктамъ славянскаго правописанія!

Новое сочиненіе Крижанича печатается нынѣ съ соблюденіемъ малѣйшихъ особенностей его правописанія, такъ что печатаемое сочиненіе представляетъ собою почти точную копію его рукописнаго труда.

Въ заключение не могу не засвидътельствовать своей благодарности В. Н. Щенкину за его помощь при печатании нами этого труда Крижанича.

Преподаватель Семинарін Владиміръ Колосовъ.

Тверь, 14 ноября 1889 года.

Предговор

(стр. І) Видит хощеш овдё (сохотниь четче:) все без мала објасньено: што ко Словенскому Правописју пристоит; колико ми могохом обрест и разсудит. Составльенје сего писанја нейдет Догматјвос, јли просто, по Учительску; него Крјтјвос, по Разсужанју, со ширшим објасньенјем. Могаше бо на кратше стягнутсе сје дело: проста правила дајущ, и съ повельенјем говорящ: ово да чинитсе овако; оно онако. Али поньеже писмо наше, от своего постанка никогдаже (:разве от јединого Смотрицкого:) нит било на разсуженје възато: а съ проходом времен, мнозими и размаитими способми јест превращено, и будто задавльено: потребно беаше о всакоем преврате (стр. ІІ) изводно доказат: от кого, како, и зашто бе учиньен сеь да сеь преврат.

Въ Јелинских притчах чтетсе ославльен кральа Авгиви хлёв: въ коем становаху три тисуща волов: и въ чудо почитајут, же дивосил Херкула вес он гнов викида, и хлёв изчисти въ једен день. Басен буди басенју. А къ нашев вещи въ прилицъ говорящ: когда на писмо Словънско гледиш; згола почитав, же нъкив Авгивин хлёв видиш: тако въ ньем размайтих превратов и поблудков несчетна јест множина.

Ј зато овдѣ (:колико наша сила сагнет:) узрит хощеш приведено: што Бѣлорусци, из Лешкого писма да изговора: што Греци преводници, из своего писма же, да изговора: и што Руски писци, из своего домишльенја, поведоша въ Словѣнско (стр. III) писмо. Ј при том мощи хощеш разпочитат: што пригоже, што непригоже оѣ учињено. Можеш же и ово разсудит: како мног и размаит труд, къ сему послованју оѣаше потрѣбен. Ј кто неби разумъл: въ чем се разнит јазик Рускив отъ Лешкого: Лешков от Харватского: Харватскив от Сербского, и Чешкого; и аще неби разумъл правописја Греческого, Латинского, Нѣмечского, Лешкого, Руского, Бѣлоруского, и Задунајского: никакоже сего разсуженја неби могел составит. Трѣба же јест

и ово припомянут: же сам Рускиь језик на троје јест раздельен Јест бо Рускиь общиь, и подлинниь: коим на великов Руси говорят; Белорускиь: кив јест некое мерзко смешанје из Руского да Лешкого; и Кньижниь, или Прево (стр. IV) дничскиь: кив тако же јест мешанина изъ Греческого да Руского древньего: древи бо на всех Руски льудје общено говораху овим јязиком, кив нинье чтем въ кньигах; опроч отмен из Греческого јязика поведених.

Ја ведле малее частви (:колико ми по Господньем извольеным разумът об удъльено:) не всего, што потръбно; него оно што миъ обаше зможно: привел јесем овдъ и објавил. Въм, же вси мои разсудки и мивија не уподобятсе всим: кто бо может всим угодити, и всачтоже разумъти? Али затоже и подају дъло разумним, и Русвие бесъди свъдомшим, льудем на суд: да, што почтут слушно бит речено, укръпят; а што за непригоже узнадут, да таково бит покажут.

(стр. V) Въ малих вещех ов положен сеь труд. Али, же не суетно потращен; него на многу ползу потрвоно јест накладен: опоминает нас некоего сватого отца рвч; гдв правит: [:Нимајут бит хульена двла мала: без коих велика стојати немогут:] Чају, же и сте наше, хощти въ мълких вещех поднято, једнакоже немало и трудовно настојанје, от всакого право судит хотащего небудет згоржено: аще ти ми јстина јест, же всакое, хощ високо почтеное, хощ сватое и набизряднејше писмо, потрвоует сицевого разсмотренја: и без ньего неможет по достојности бит составльено.

Въ пространјешем разговорѣ (:како се рече:) видајем сје објасньенје: а после разсмотренја (стр. VI) льудеь разумних, зможно будет овоже въ кратка правила стягнут. Хо́щти бојусе, же и сицево разширенје не во всем тако достатно бу́дет: да неби при ньем и словного виклада нѣкоим къ разумльенју трѣба било.

Казало и вичет разделом јест на конце, на листе рјв.

(стр. 1) Објасньенје виводно о писму Словенскомъ 1).

Опоминокъ о чтеньи сего списка.

Чертина ъ, да склад ы, круто часто бивајут уживани въ Руском писмъ. Здъ пак пипутсе въ рътких, и токмо въ нужних мъстъх, гдъ по нужъ писатсе јмајут. А о том, и о мнозих јних, ко правому писанју пристојащих вещех, приводятсе отвъти и причини довольни, въ сем же наслъдујющем спискъ.

Предговор.

Ниједен јазик небъаше изкони въка, и тутже на своем початвъ совершен. Греческо писмо и говоренје, косно после Јегипетского оъ къ совершености приведено. Латинско позно после Греческого. А наше Словънско писмо и јазик јешще лежит во своих плъницах: и потребует изтажанја. Ј николиже непостанет јазик сеъ (стр. 2) сличен, стројен, и къ разумному коему писанју и говоренју пригоден; доколигод не истажитсе: а најпаче доколи се пе покажет, како бесъда и писмо наше многоразлично из Лешкого, Греческого, и Латинского јазика, оъ заматено, превращено, и скажено. Ја в тоь мъръ, над чим се трудих уже лът безмала тридесет, то желају и надъјусе, зъ Божъим поспъшенјем, въ кратком връменъ на свът виставит: Граматику дим, да Лексикон подат на разсуженје всим разумним лјудеум. А тому на узор и на указанје нинье подају сеъ краток список, о праведном писаньи.

Најпервље трвоа знати: писмо на прилику Греческого бити измишљено, и не во всем пригоже къ нашеь бесед утворено. А после того Белорусци (:при тискованьи (стр. 3) Библиьи, Лекси-

¹⁾ Второе слово этого заглавія въ рукописи поздите поправлено на слово "изводно"; мы удерживаемъ первоначальную редакцію.

кона, Граматики, и јних писем:) много премъньенје учинишя: и но нини размаити вимислишя: и Руское правописје, льубо ортографију, на прилику Лешкого јзговора и писанја, несмерно мерзко и одурно прековаши: и тим јязик превратишя да неречем, въ конец затершя. То адда все, зъ Божбеју помощју, кощем здъ на кратку доказат, и објаснит.

Раздёл А.

О чястех, изъ коих постает писмо: и о раздёльеные чертинъ 1).

Точка јест најменьше знаме въ писмѣ: јз точок постает чертка. Јз черток чертина; какоти, а, в, к. Јз чертон свлад; какот, Го, спо, дин. Јз складов рѣч; какот, Господин. Јз рѣчѐь бесѣда; какот, Почяток мудрости јест бојезен Господньа. Јз бесѣд (стр. 4) постајут јязици; какот, Греческиь јязик, Жидовскиь јязик. Јз јязиков творатсе завлаченја: абовѣм једного общего јязика различни отмѣни, словут Завлаченје, льубо завлеченје; какоти въ Словѣнском јязицѣ јест шестеро завлеченје: Руско, Лешко, Чешко, Харватско, Сербско, и Болгарско.

А со врѣменом прибавищисе: Г, э, й, оч, '.

Дълатся чертини на три ради: на Гласници, Двоегласници, и Негласници. Гласници сут, кои сами о себъ јмајут глас: а, є, н, і, о, ю, у, у. Двоегласници складајутсе из гласниц: а, из є, а: ъ, из ј, є. Негласници сут, кои без гласниц изречьисе немогут: в, в, г, д и осталие.

Негласници дѣлатсе на Шу̂мние, и на То̂нвие. Шу̂мни, шумящи́, льубо де́бели сут, кои де́бел глас јмајут, и от ма́лих дѣте̂ь изречени (стр. 5) би́т немо́гут: они́ бо изговарајут си́це: Бо́зе нас сце̂дриь; мѣсто̀, Бо́же на́ш шще̂дриь. Ј тих шу̂мниц јест о́сем: ж, ч, ш, щ, ь, ль, дь; јли л́, н́, д́: л н̄, д̄. А осталие негласни́ци сут то́нки льу́бо тончи́ци.

¹⁾ Ср. Граматично изказаніе объ рускомъ письмѣ Крижанича въ изданія Бодянскаго. Москва 1859 г. стр. 1 и 2 Разд. 1.й. И въ послѣдующихъ примъчаніяхъ мы будемъ цитовать грамматику Крижанича до этому же изданію.

Раздъл В.

О гласницах 1).

Словинскому јазику доста и довольно бимпе пат гласниц: а, є, ї, о, у. А безпотрибно прибавльено ьих јест пиест; н, v. ω , ϑ , оv, ω : о коихъ триба јест разсужат сице.

Ĩ, H, Y, OY.

Ови три чертини, ї, н, у, нинье у Греков јмајут једнаков глас: они бо все једнако чтут, буд Киріє, буд Киріє, буд Киріє. Али дрвви, въ нескаженом јязицт различен ыни бташе глас: и не даром сут вимишльени.

Гласница, ї, изговараетсе како дрвви, тако и днес: у Греков и у нас једнако: развъ што у ньих не преходит въ негласницу; а у нас (стр. 6) преходит: о чем опосле повъмо.

Гласница, н, јмаше дрвви глас сложен, или смвшан из є, да ј: зачам Латини въ Греческих рвчех, за н, пишуть є; ζ $\tilde{\kappa}$ λος, Zelus: и Греци за Латинско долгое є, пишуть н; Seuerus, Σεβ $\tilde{\kappa}$ ρος.

Гласница, v, имате невиь глас сметан и слит, из v, да j: близко сподобен оному, каков Лехи и Белорусци вимишльајут въ нашем јязице: и пишут ьи Лехи тоју же чертиною, уком, льубо упсилоном; Вус, Вуг: а Белорусци чертиноју, ы; Бити, Был. Древи бо Греци чтиху, Коріє, некако будто би писано било Коојріє. А опрочтого, чертина v, јмает јешще јних пат гласов: абовем стойт.

За н. льубо ј: пашут бо Греци, Κύριε; а нинье чтут, Κήριε, Κίριε. За в: пашут бо ониже, αυ, ευ; а чтуть ав, єв; Аύгустос, Еυгенюс, чтуть Август, Евгенјь.

За φ: пішут бо αυτ, ευτ, αυθ, ευθ, а чтўть, αφτ, εφτ. Αυτοκράτωρ, Ευτρόπιος, Αυθεντικός, Ευθύμιος: и чтўт Афтовратор, Ефтропіос, Афтендівос, Ефтиміос.

За половину гласници у: пишут бо ου, а чту̂т у. Ουρία, Ουρηγλ, чту́т, Урја, Уриил.

За цѣлое у; то јест, просто за у: пишут бо нѣкои Руски рукописци, году, граду, поученје, неутишно: а чту̂т году, граду, поученје, неутишно.

¹) Сравни грамматику Крижанича 1 и 2 пункты разд. 12, 12-й, 5 и 4 пункты разд. 11. Стр. 127—127; 137—139; 129; 128.

Грежом може быт пригоже спадает тол размайто ужывати тее чертыми с. Али нам пак таково замятенје нивакоже удатно лучитсе неможет: него смутньу многу, и недоумје приводит. Паче пристојаше нам смотрит, како се няговарајут Греческа јмена, неже како се пищут. Ј вато, пишни ми Август, Евгенјь, не Асгуст, Еугенјь. Пишни, Урија (стр. 8), Уријал, уста, уши, ученик: не Осрија Осријил, Осста, Осши, Осченик. Всакоју бо мброју, бездвлно бит чинитсе, за једну просту гласницу у (заубо за једен прост глас:) писат двв чертинћ, оу. А къ тому и смутньа постает из того, въ ръчех нашких. Аще бо ау, су, велат нам чест каконо ак, ск: ото уже и гдв стойт оу, пристоит изречь ок: и тако гдв будет писано оста, осши осченикъ: трвба будет читат сице превратно; овста, овши, овченик.

0, W

Ови гласници, о да ю, во всем сут једнакосилни: токмо въ стих въ Греческих (: јли въ стиховних; то јест въ пъсенних мърах:) јест межу ньими разност: тим што, о, изговараетсе своро; а, о, вавла (стр. 9) читсе на долго. Латини, Жидове, и јии народи, того разлученја небръгут: и хощ будет въ ков Греческов рвчи пасано о хощ ю; они во обоем мъсть пашут једанују своју чертину о; какот, за Myvédwoog, патут Минодор. Тоже и нашим писцем пристојате чинит. аще хотјаху наше писмо слично, и въ себъ згодно, сотворит. А особито въ ръчех Словвнских, ниједноју мероју неведетсе писат о: и наппаче сего словца, фт. льубо фд. непристоит писат сице, фг. него сице, от, од. Ј она чертина о, недостојно јест названа от: у Гре́ков бо, о, слове́т μιχρόν; а ω μέγα: то ест, о малое, ю великое: и то не въсуе: обовви великое о, јест долгогласно. А наше пак словце, јли предлог (стр. 10) от, въ гласовном провлеченьи (:јлити въ пъсенних мърах:) јест вратко, да вратше бит неможет: вако то, јмаем једь доказат, гдь о завлацьх говор придет.

Е, Э, Є.

Блаженьи Кирил отлучи всим чертинам издът јмена Словънска: то јест из ръчет въ нашем јазицъ обикнъених. Али понъеже во всем јазицъ ненаходитсе ръч, каја би се начинала от чистее гласници е, то јест от э: зато немозише обръст пригожего јмена сеъ гласницъ, е: него ју нарече, эст: хотащ да ми изговараем чисто эст, каконо Греческое словце ест: кое тоже у Греков значит, што у нас эст, льубо јест. Али наши лъуди немогошя оставит своего природного обичаја: јно гдъ во азбуцъ стойт эст; начаша читат не эст, него јест: и тако сју просту чертину, е, постошя (стр. 11) и прјяша не ва

чисту гласницу э; него за двв чертини, јли за цвл склад, іс. Ј затим гдв бъаше трвба писат, јесм, јеси, јест, јелен, јесен, језеро: тамо пишут, Есм, Еси, Ест, Елен, Есен, Езеро. А изговарајут једнакоже, будто би писано било: Јесм Јеск, Јест, Јелен, Јесен, Језеро: поньеже, како ръхом, почитајут с за іс.

А после того узривши нѣкои, како въ нашем писмѣ не бѣаше чертини, каја би токмена била Греческоь чистоъ гласницѣ є: вимислишя, на тују работу, сиу чертину э. А то бѣаше непотрѣбно: и пристојаше паче обдержат чертину є, во властитом ньее гласѣ и силѣ: и неназиват јее јест, него Ест; јли паче ни јест, ни ест, пого просто є.

Јетине вимислита и великое С: и уставища правило, да въ једивичних падежъх пишетсе е да о; а во множинних С, да ю; какот, (стр. 12) Пред једвим мужем: Пред једним чловъком, Ко трим мужСм: Ко трим чловъком. Обаче и то бъате излишна печал. Абовъм у Греков очи иста јест потръба и причина, зашто пишут, τὸν καλὸν, Лѣпого; и тῶν καλῶν, Лѣпих: различно бо јест провлеченје гласа; оно кратко, ово долго. У нас пак тее разности вит, въ такових мъстъх. А къ тому јешще питаем: чему невелят во множинниже падежъх потомже писат великого А, да великого Н? Сице ко гларАм, къ ногАм: къ моНм, къ нашНи. Јавно, чају, поста: како и правило то јест бездълно; и писмо постает неслично; аще настанем, межу Дробницами писат Грубици: то јест, Грубие чертини межу Дробними въ сръдипъ ръчеь.

N.

Ови двів чертини ы, по своем первом уставльеніу, творят цівл свлад. А Бівлорусци почітајут, ы, за чисту просту гласницу. О чем чти раздівл s, сваженіе Д: лист мід.

(стр. 13) Раздѣл **Г**.

О негласницъ Ја 1).

Въ Жидовском пйсм јест негласница јод: а въ нашем јест **b**, једнакосилна товже Жидовсков, Јод. Јешще въ нашем, какоти и въ Латинском пйсм јест чертина двоесилна Ј: јногда бо јест гласница; какот, Јстина јногда негласница; какот Јајце. Ми, ради разлученја (:когда јест негласница:) хощем ју називат Ја.

¹⁾ Сравни Грамматику Крижанича, Раздёлъ 12, пункты 1, 4, 5 и 6. стр. 137-138; 141-143.

Въ Гре́ческом пак јязицъ отньу̂д нит те́е негласници. Ј Гре́ческа чертина јо́та, во вса́ком мъ́стъ јест гласница: и никогдаже непремв̂ньается въ негласницу. Зачим въ Жидовских, Латинских, и на́ших ръ́че̂х Гре́ци черти́ну јод, льу́бо ја̂, премв̂ньајут въ гласни́цу. Ј пото́м, гдъ Жи́довје чту̂т, на два̂ скла́да: Ја-коб: Јо-аб: Јо-рам; а Латини: Ма-јус; Ка-јус: Се-јус; а ми̂: Ја-ма: Је-лен: је-сен; Гре́ци чту̂т на три̂ скла́ди: Ј-а-ков: Ј-о-ав: Ј-о-рам; Ма-ј-оς: (стр. 14) Ка-ј-оς: Се-јоς: Ј-а-ма: Ј-е-лен: Ј-е-сен.

Зато блажениь Кирил, јли кто јн после ньего, Греком на угоженје: да би чут они могли наш јязик правње читат; и разумът, когда се чертина Ј премъньает въ негласницу: измислил јест пят связаних складов: коих сила јест сицева.

та, не, ы, ю, ж. та стойт за ја: тама, јама. не стойт за је: недеро, језеро ы стойт за ји: ыствина. Јиствина ю стойт за јо: юкати, јокати ж стойт за ју: жтро, јутро.

Греком, ко правому чтенју нашее рвчи, потрвбни можебит сут ти связи; али нам Словвнцем отньуд насут полезни: него паче смутни, забавни, и всякако непригожи. Абовем въ нашем јязице, чертина Ј, гдв-коли пред собоју, јли за собоју, јмает кују гласницу, всегда јест негласница: и нашинци тако ју изговарајут: (стр. 15) и нит се бојат, да би ју почтали за гласницу: аще бо гдеколи будет писано, Јаблон, Ладја, Здравје, Смертју: вси згодно чтут на два склада; сице, Jаб-лон: Лад-ја: Здрав-је: Смерт-ју. A Греком то въ конец јест необично: и немогут изречь на два склада; него на три; Ла-ді-а: Здра-ві-е; Смер-тј-у. Јзато, да бисмо ми Словвнци, ньим на ўгодбу, свов јязик потом-же на ньихово копито набијали, и по ньиховом наравъ превратно изрикали: преводници Греци, въ тихже речених, и тим подобних мъстъх, над чертиноју, Ј, пишут двъ точки; сице, Ладја, Здравје, Смертјю, Чтенје, Листје, Зелје. Јтим из двих складов, творят три: въ ньиховом бо, и въ латанском писмъ, гдъ будут надписани двъ точки; тамо из једного свлада учинатсе два. Ј то ови во своем јязицъ круто рътко чинят: то јест, токмо по нужъ, ради (стр. 16) мър или строк пѣсенних: гдъ ко изполньену пъсние строчици, недостает ым једного склада. А нам пак и во общем говореньи, и въ простом писмъ, вездъ наполнишя тих точов: без числа, причини, и потрыби; а не без преврата јазичного. Али по всем том, можем ми и тих точов без преврата уживат; въ пригожих мъстъх: то јест, над нъвоими чужими ръчми: и над нашеју чертиноју, ь,: о чем повиже учинитсе сказанје.

Раздъл Д.

Правила о чертинах, J, Ja H, L. 1)

Ови двѣ чертини, Ј, да Н, въ нашем јязицѣ, сут во всем једнакосилни: и могли бисмо једну кујулибуд завречь, и другие самее ужйват: и ладно би спадало. Аливед, поколи ободвѣ повсудньим обичајем сут укрѣпльени: можем ьих (:учинивши межу пьими различје:) без смутньи, и полезно уживат. Ободвѣх пак уживан, могли (стр. 17) бисмо во всаком мѣстѣ, неразлучно льубо ову, льубо ону писат; какот, Јзбіті, Избити: и лучило би се пригоже. Аливе́д годитсе учинит различје: да непостанет сумньа, будто би двѣ чертини суетним совѣтом за једну били поставльени. Затоже наъ будут ова наслѣдујуща правила.

Правило А.

О гласницъ н, и негласницъ ь.

Чертина, н, всегда јест гласница; и никогда же непреходит въ негласницу. Ј то слушно: заньеже у Греков и долгогласна јест; и вигдъ несливаетсе зъ другоју гласницеју въ једен глас ј, јли негубит своее гласности: како губиг, Ј, въ двоегласницах, а, е. Ј зато Бълорусци недостојно сју чертину во мнозих мъстъх почитајут за негласницу: и надписујут над ньеју облачок; сице, Мой, Рай; мъсто, Моь, Раь. А иногда и без облачка (стр. 18) кладут ју за негласницу; какот, Даите, Стоите, Здравне; мъсто Дајте, Сгојте, Здравје.

ь, пак всетда јест негласиица.

Правило В.

О гласниць Ј, и негласниць Jâ.

Чертина, Ј, јест гласница, на почятке, на конце, и во всаком месть, гдеколи јскер ньее нит коее гласници; какот Јзбјтј.

А негласница јест, Ј, льубо паче реним Ја, во всаком мъстъ, гдъколи пред ньеју, јли за ньеју стойт каја гласница; какот Јајце, Ръчеј, Чујте, Листје.

¹) Сравии Граниатики Крижанича разд. 12, пунктъ 3, стр. 139—141.

Правило Г.

За гласницу, где пристоит писат, Ј, и где Н.

Хощ тими (:што и досель рекохом:) гласница, ј, да и, сут једнакосилни: и могла би се писат во всаком мъстъ, льубо ова, льубо она. Једнакоже ради стројнејшего писма, приьми сеь опоминок и разлученје. (стр. 19). На почяткъ, за гласницу, всегда пиши ј: буд въ грубицах; какот, Јвер, Јгра, Јзба, Јкри, Јли, Јме, Јнако, Јстина, Јшчьу: буд въ дробницах; какот, јвер, јгра, јзба, јкри. Развъ што въ дробницах сличнејше чинитсе писат и (et) да из (ех), неже ј, да ј: а въ грубицах слично здаетсе ј, да јз: лъпье неже н, да н:

Въ срединъ, межу двъми негласницами, можетсе посат j; али сличнејше јест н. какот, Правјло, Правило. А на концъ весма непригоже јест j; и тръба посат н; какот, Јзишчъй, Јзбиги, Јзпиги.

Правило Д.

За негласницу, гдъ пристоит писат ја, и гдъ ь.

За негласницу во всаком мъстъ пиши ја.

На почяткі, пред гласніцами, какот, Јарост, Језеро, Јокати, Југро, Јязик.

Межу двъми гласницами; какот, Моја, дајут.

После негласници пред гласницеју; какот, Ладја, Платје, Ладји, Житјо, Ръчју.

После гласници, пред негласницеју; какот, Дајте, (стр. 20). Скорејше, Бијте, Појте, Чујте, Приспејте.

Лине на концъ, после гласници: хощ се может писат Ја, какот Крај, Рѣчеј, Зиѝј, Стој, Чуј, Приспъј: јаднакоже сличнејше јест писат ь; какот Краь, Рѣчеь, Зиѝь, Стоь, Чуъ, Приспъъ.

Обличенје.

О разности межу ја, да ь.

h после негласніц неизговараетсе виразно: него се слівает съ предизущеју негласніцеју въ једну чертину; и всегда причигаетсе съ ньеју къ једному складу: и из тонкее творит шумну; какот, от Молии, Гоним Јдет Мольен, Гоньен.

Jâ, пак изговараетсе вйра́зно: и неслвиветсе съ предъйдущеју негласни (еју въ једен гла̂с: и не все́гда присто́ит съ нье́ју къ једному скла́ду: и из тонке́е петвори̂г шу̂мнее; ка́кот, Лад-ја: Пла̂т-је: Кла̂с је; нереци́ Ла-дьа: Пла-тье: Кла-сье. (стр. 21)

II ра́вило **С**.

О свладъх, Ји, Иј,

Ьи

Ы, Јь.

Когда се сојдет негласница ја, лаубо ь, со гласницеју ј, лаубо н: тогда брази сего правила.

Негласвица пред гласвицеју, ји, ви, ві.

Пресвятое Спасительево, уме пиши сице, Јисус. А во осталих ръчех, можетсе вездъ (:на почяткъх, въ срединах, и на концъх:) писат тоже ји; какот, Јиствина, Тројица, Божји. Аливед пригожше, и нашеь бесътъ властитејше, јест писат ви; какот, Биствина, Тровица, Божьи, Платъп, Чтеньи, Стојаньи, Ладъп, Здравьи

Обличаь пак, въ сицевих складъх јидъ биги впразно, а јидъ слито изреченје. Јзато, гдъ будет впразно изреченје, да се, ь, неслиет съ негласницами; пиши над ньим двъ точки: а вајпаче при оних негласницах, (стр. 22) съ коими се может, ь, въ шумен глас слијат: какови сут, д, z, л, м, с, т, у, щ; какот, Ладъи, Брезъи, Кольт, Дрънъп, Терсъи, Листъи, Чловъчки. А при јних негласницах, съ коими се, ь, несличает въ шумен глас (:какови суг, в, к, г, ж, к, м, п, р, х, ц, ш:) хощ се могут отпустит точки; једнакоже лъчлье јест писат је: ради сличности и једнакости; какот, Рибъи, Здравъч, Воловъи, Божъи, Гормъи, Трупъи, Звъръч, Мишъи.

Гласница пред негласницеју: Иј, Иь, Јь.

На початкъх необрытаетсе сеь склад. А въ срединах, можетсе вездъ писат, Иј; какот, Пријчи, Прити, Вијте, Змијскиь, Пијниь, Водопијскиь. Али виразнејше, знаковитше, и Словинскому и гозору властитејше јест Пь; какот, Приьми, Приьти, Биьте, Змиьскиь, Шиьниь, Водопивскиь. А на концъх поготовју неведетсе пи ат Иј; него токмо Иь какот, Сватиь, Крћикиь, (стр. 23), Везсмертниь, Великиь, Малиь, Змиьскиь, Шиьниь, Водопиьскиь: Змиь, Киь, Шиь, Биь: тих Шиь; тих Водопиь, тих Судиь.

Знати же трвоа, како нъкаја чужа јмена держат въ сеов гласницу, Ј, неотмвно: то јест да нестойт лвпо, премвниг ју во И; какот, Антонјос, Григорјос, Антјохја, Азја, Јунјус, Јулјус, Корнелјус. Ј въ сицевих, аще је хощем преобернут на наш пловор: трвоа јест писат Јь; какот, Антонјь, Григорјь, Евстахјь, Антјохјьскиь, Азјскиь, Јунјь, Јулјь, Корнелјь.

Пра́вило S.

О сошестьи двёх гласвиц.

Во всем Словънском јязицъ (:въ ръчех простих јли несложних:)

Разийль S.

Како писмо Руско, из Лешвого, об превращено и скажено 1).

Скаженје Первое

Бълорусци пишут, b, гдъ изреченје јест тонко.

Лехи одебъельајут, и шумно изглашајут, вса јмена жепска, на негласницы окончана; какот, Zapowiedż, Czeliadż, Mysl, Bash, Piesh, Rus, Kliec, Kosc, Masc, Powiesc, Smierc, Cresc, Radosc, Żałosc, Miłosc: и осталаја. То јест, Заповъджь, Чельаджь, Мисль, Баснь, Пъснь, Русь, Клъчь, Косчь, Масчь, Повъсчь, Смерчь, Радосчь, (стр. 35) Жалосчь, Милосчь.

Нато смотря Белорусци, пішут сице одебъельено; Зацоведь, Чельадь, Мисль, Баснь, Песнь, Русь, Клёть, Кость, Масть, Повесть, Смерть, Радость, Жалость, Милость: где би змали писат неопумныено; сице, Заповедь, Чельадь, Мисель, Басень, Песень, Русь, Клёть, Кость, Масть, Повесть, Честь, Радость, Жалость, Милость.

А преврат в том бити јавльаетсе отсуд: што Лехи во всих падежьх, льубо претворых іменних, все једнако шумно изричут: Milosci, Miłoscia, Miłosciam, Miłosciami, Miłosciach: то јест, Милопили, Милошчіу, Милошчьам, Милошчьами, Милошчьах. А на Великов Руси, и за Дувајем, никтоже тако неотумньает, и неправит, Милошчы, Милошијам: нити Милостьи, Милостьам; него все тонко сице, Милость, Милости, Милостру, Милостеь, Милостем, Милостем, Милостин. Потом же, никто неговорит, Сольи, Ратьи, Соблазныи, Казныи, Нымтын; него чисто и тонко, Соли, Рати, Соблазни, Казни, Нити. Али Белорусцем то негодиг: него паче напротивно вивращајут, и тонкое изречёнје, Милост, Милости, називајут Шумним, јли Де (стр. 36) белии: а свое шумное, Милость, Милостьи, чинят тонким да лагодним. Такоже и во јних несчетних речех: где место, Будет, Ходит, Вадит, и таковихже; говорят, Будвјечь, Ходвичь, Вадзичь: јли Будвјець, Ход зиць, Вадзиць: и таково бридко одурно изговаравје, чајут бити же товмо праведно и подлинно, него јешще тонко, лагодно, и дворанско. Всакому чущ свое лвпо. Ј всаки терговец свов товар хвалит.

¹) Сравн. Грамматику Крижанича Разд. 12, пункты 7 и 8 и Разд. 13, пункты 3 стр. 148—147; 150—153.

(стр. 26) Стојящеју сице властитостју нашего јязика: потом же и въ чужих рвчех Словвици нетерпят двъх чистих гласниц: него мъсто

Гре́ци тими и Латйни пищут, Јндіа Ју́нја, Ју́лја: и чту̂т на трп скла́ди; Јн-ді-а. Али ми̂, аще напишем, Јндја: чести хо́щем на дву склада; Јнд-јя: Јун-јя: Јул-ја: какот, Лад-ја: Чте̂н-ја: Зел-ја. Зачим по властитости нашего йзго́вора: како се въ бесъ́дъ от всих изгланает; тако и въ писмъ достојно прибавитсе јмает негласница Ја; сице, Јндјја, Ју́нјја, Ју́лјја.

А вто хо́щет без приба́ви (:по Гре́ческу и Латинску:) чи́сто изречь: о́н на̂ь пѝшет двв̂ то́чки; сице, Ју́нја, Ју́лју, Марја, Софји, Александрју, Антјохјъ.

Въ рѣчех сложених, находятсе двв чисти глас(стр. 27)ници, въкупъ стојащи; какот, оу, еу, ау, но: Твердоуст, Керньеух, Наук, Приодъти: и јние.

Серби на концвх премвньајут Л на О: и тогда чисто изговарајут, Ао, Ео, Ио, Оо, Уо; какот, за Казал, Пепел, Носил, Пребол, Зачул; ови говорят, Казао, Пепео, Носио, Пребоо; Зачуо. А во осталом, згодно со Харватми, Лехми, и Чехми; не изговарајут чисто двъх гласвап.

Русско пак завлаченје и обичаь того несмотрит: него во мнозих мъстъх изговарајут чисто двв гласници. А то ради сих причим.

Најпреже, поколи чертину Е почитајут не за чисту гласницу; него за цвл склад ЈЕ; (:о чем и више сказахом:) зато непотрабно бити судят, пред Е, приписоват Ј. Сице бо и на початквх пишут; Елен, за Јелен. Ј потомже пишут чисто, ае; ее, ие, је, ое, уе, яе, ве, че: мъсто, аје, еје, и што лишно.

(стр. 28) То́же се лу̂чает зъ двоегласни́цами я, в ко́н се от мно́зих почитајут за склади, ја, је: и то́ на самих початквх: пишут. бо Яма, Бхат; за Ја́ма, Јехат: и пото́мже пишут чисто, ая, ея, ия, јя, оя, уя, вя, уя; ав, ив, јв, ов, ув, въ, въ, ув; мвсто́, ајя, ајя и ли̂шних. А поньеже у Гре́ков ча́сти сут скла́ди, Еа, Ја: те́е прилики огле́дом обичаь поста́, изговарат чи́сто, еа, иа, ја, ва.

А поколи Бълорусци от Лехов прјяша обичаь, просту чертину. И, уживат въ мъсто склада Би (питут бо, Крали, Кони; за Кралы, буд изречь, буд писат, сице отончено; Бозен, Газен, Грозен: Гасен, Носен, Просен: Вертен, Платен, Наситен: Грабен, Поставен, Утомен, Утопен: Возенје, Гасенје, Вертенје, Грабенје, Поставенје, Утоменје, Утопенје, тако јест јест превратно и блудно писат, Хваленје, Дълен, Дъленје, Силенје: и Хранен, Храненје, Плънен, Плъненје, Ранен, Раненје.

Пишут пак Не, мъсто Нье: чястју том, што почитајут Е за Је; чястју ради Греков преводников: коим необично јест изречь Нье.

(стр. 40) Питут адда: Конем, Сяжнем, Тижднем: Вонеју, Сумнеју, Молнеју, Смутнеју: Него, Нее, Нему, Неь, Неју, Негод, Неьин: Гонен, Гоненје, Хранен, Храненје, Бранен, Браненје.

Мъсто: Коньем, Сажньем, Глежньем, Тиждньем: Воньеју, Сумньеју, Молньеју, Смутньенју: Ньего, Нье, Ньему, Ньев, Ньеју, Ньегод, Ньеьин: Гоньен, Гоньенје, Храньен, Храньенје, Браньен, Браньенје.

Ащели ревут: да тоньие свлади, Ле, Не, Кралем, Конем: почитаем шумно; будто би писано било, Кральем, Коньем: тому пачит своја вина. Смутньа бо из того постает: заньеже вездъ будет трвба. Ле, да Не, почитат шумно: и таковим дъанјем, Лежати, Летити, Леток, Лен, Лемеш, Лест, Прелест, Колеса, Полено, Племе: и вса јнаја таковаже, трвба будет изречь шумно; Льежати, Льетити, Льеток, Льен, Льемеш, Льест, Прельест, Кольеса, Польено, Пльеме. Потомже и Несу, Несеш, Не (стр. 41) сет, Невъста, Невольа, Станеш, Станет, Станем, Станете, Згинеш, Згинет, Станьет, Станьет, Станьет, Станьет, Станьет, Станьет, Станьет, Станьет, Згиньем, Згиньем

Обличенје. Рекли јесмо, же, Ь, сливаетсе съ негласницами; а негласница, Ја, несливаетсе, него се виразно изговарает. Ј зато учини разлученје: и въ слитом изреченьи пиши всегда Ь, Ьа, Ье, Ьи, Ьо, Ьу; Краль, Кральа, кральем, Кральи, Кральу: Вольа, Вольеју, Вольи, Вольу, тих Воль: Конь, Коньа, Коньем, Коньи, Коньу: Смутньа, Смутньеју, Смутньи, Смутньу, тих Смутень. А при виразном пиши, Ја, Је, Ји, Јо, Ју; Ладја, Ладјеју, Ладви, Ладју: Платје, Платја, Платви, Платју.

Али того несмотрят писци: него и въ слитом изговорь пишут, Ја, Је, Јо, Ју; какот, Волја, Волјеју, Волју: Смутнја, (стр. 42) Смутвјеју, Смутнју; Кралја, Кралјем, Кралју: Конја, Конјем, Конју. Ј то можетсе терпити; лише да непишут, Воля, Краля, Смутня, Коня: нити, Волеју, Кралем, Смутнеју, Конем. Али при виразном изговоръ писат, Б, нит сносно; какот, Жребье, Дрввье, Орудье, Ладьа, Обличье, жено: тим што и непотръбно, и въ писаньи мудно да неслично бити се јавльает. Худо пак мъсто к пишетсе Е; право ЈЕ. Непиши адда к лен, нити Елен; него Јелен.

А јешще горе за ке, нѣци пишут ѣ; ѣхат, за Јехат. Абовѣм гдѣ ко́ли се слу́шно пишет ѣ: тамо Харвати изрикајут, јли чту̂т, И; ка́кот, Тѣло, Стѣна, Вѣда: они тту̂т Тило, Стйна, Бида. А Ру́скиь о̂бщи йзго́вор гла̂сит (стр. 32) льу́бо ИЕ, льу́бо Е; ка́кот, Бѣло, Тѣло, Въ главѣ, Въ пола́тѣ: Руси чту̂т, Биело, Тиело, Въ главе, Въ пола́те. А после Р, нити пишут, нити изговарајут ѣ нити, И, него про́сто Е; ка́кот, Рѣка, Стрѣла, Врѣме: они пишут и чту̂т, Река, Стрела, Врема. А гдѣ пак пристојно пишетсе Је: тамо и Ру́си, и Харвати, и Ле́хи, и Серби, зго́дно и неотмѣнно гла̂сајут ЈЕ; ка́кот, Дрѣвје, Здра̂вје, Листје, Је́лен, Је́сен, Језеро.

Обличаь адда, што двоегласници **А**, да **К** отньуд непишутсе на почитьх. Абови ободви въ различних завлаченых размаьито се изговарајуг **А**, Русом смагает ЈА: Задунајцем Е: Лехом ИЕН: они бо за Свить, Пат, Девят, говорят Свиенти, Пиенть, Дьевиенть.

Та Харватом смагает Н: Сербом Ие; Русом Ие, льубо Е: а Лехом разманто ЈА, А, Е, ИЕ; какот, Твло, Ръка, Стръла, Мвд: они гласајут Чјало, Страла, Река, Миедь.

(стр. 33) Затоже, гдъколи се находит таково размайто и незгодно изговаранје: тамо се слушно пишет А, да К. А на початкъх пак ръчеь, нат таковее разности и незгоди: него гдъколи въ коеъ ръчи на початкъ стойт Ја: тамо вса та завлаченја згодно изговарајут Ја: какот, Јарост, Јаблон, Јама. Ј потом же, гдъ початок јест от Је; какот, Јелен, Јесен. Језеро.

Пйши адда А, да К, лише во оних мёстёх, гдё незгодно јест изреченје. А на почятке, аще напишеш А, К; йзговор из згодного, постат хощет незгоден. Ов бо настанет овако, он онако чест; какот, Агода, Русин изрекнет Јагода: Харват Эгода: Лех Иенгода. Блен, Харват рекнет Илен: Сербин Иелен: Русин Елен. Јединаја сја рвч, Јязик, јест на почятке незгодна: кују аще сице напишеш, Азик: Русин хощет чест Јазик: Харват Эзик: Лех Иензик. Прибави, ј, и всим пос (стр. 34) танет пригоже. Јязик: Русин чтет јазик: Харват језик: Лех јензик.

О связъ јли складъ, Ы, чти наслъдујущи раздъл.

Раздълъ S.

Како писмо Руско, из Лешкого, об превращено и скажено 1).

Скаженје Первое

Бълорусци пишут, Ь, гдъ изреченје јест тонко.

Ле́хи одебъельајут, и шŷмно изгла̂шајут, вса јмена же́пска, на негласницы окончана; какот, Zapowiedż, Czeliadż, Myśl, Bas'n, Pies'n, Ruś, Klieċ, Kosċ, Masċ, Powiesċ, Smierċ, Cresċ, Radosċ, Żałosċ, Miłosċ: и осталаја. То јест, За́повъджь, Че́льаджь, Ми́сль, Ба́снь, Пъ́снь, Ру́сь, Клъ̂чь, Косчь, Ма̂счь, По́въсчь, Сме́рчь, Ра́досчь, (стр. 35) Жа́лосчь, Ми́лосчь.

Нато смотра Балорусци, пашут сице одебъельено; Зацовадь, Чельадь, Мисль, Баснь, Паснь, Русь, Клать, Кость, Масть, Повасть, Смерть, Радость, Жалость, Милость: гда би умали писат неошумньено; сице, Заповадь, Чельадь, Мисель, Басень, Пасень, Русь, Клать, Кость, Масть, Повасть, Честь, Радость, Жалость, Милость.

А преврат в том бити јавльаетсе отсуд: што Лехи во всих падежвх, льубо претворвх іменнях, все једнако тумно изричут: Miłosci, Miłoscia, Miłosciam, Miłosciami, Miłosciach: то јест, Милошчын, Милошчуу, Милошчьам, Милошчьами, Милошчьах. А на Великов Руси, и за Дупајем, никтоже тако неошумнькет, и неправит, Милошчьи, Милошчјам: нити Милостьи, Милостьам; него все тонко сице, Милость, Милости, Милосту, Милостев, Милостем, Милостех, Милостин. Потом же, никто неговорит, Сольи, Ратьи, Соблазныи, Казныи, Нымтын; него чисто и тонко, Соли, Рати, Соблазни, Казни, Нити. Али Бълорусцем то негодит: него паче напротявно вивращајут, и тонкое изречёнје, Милости, Милости, називајут Шумним, јли Де (стр. 36) белим: а свое шумное, Милость, Милостьи, чинят тонвим да лагодним. Такоже и во јних несчетних речех: где место, Будет, Ходит, Вадит, и таковихже; говорят, Будяјечь, Ходянчь, Вадянчь: јли Будяјець, Ходзиць, Вадзиць: и таково бридко одурно изговаранје, чајут бити не токио праведно и подленно, него јешще тонко, лагодно, и дворанско. Всакому чут свое липо. Ј всаки терговец сво товар хвалит.

¹) Сравн. Грамматику Крижанича Разд. 12, пункты 7 и 8 и Разд. 13, пунктъ 3 стр. 148—147; 150—153.

Скаженје Второе.

Пишут свлади тонки Ле, Не; мъсто шумних Лье, Нье.

Бѣлору́сци припису́јут, b, гдѣ се непригажает (:и рѣчи неслу́шно одебельајут:) како сказахом: а гдѣ се годит писати, b, тамо је опустивјут. Пишут бо тонкие склади, Ле, Не, Ли, Ни; гдѣ трѣба писат шу̂мние, Лье, Нье, Льи, Ньи. А то ради сих вин.

Перваја: што почитајут Е за Је: пишут Ездец, (стр. 37) чтут Јездец.

Втораја вина. Лехи пак, при шумном йзговоръ, над нигласницами пишут чертку; сице, Кон, и чтут Конь. А со чертиноју Л (:против слушности: и незнат зашто:) чинат на противно: и при тонком йзговоръ пишут чертку; сице, Wol, Bon, и чтут Волъ.

Јз тих адда вин јдет, да мъсто, Лье, Бълорусци пишут Ле; какот, Кралем, Молем, Метулем, Хмелем, Жулем, Пријателем, Родителем: Кралев, Молев, Метулев, Хмелев, Жулев, Пријателев, Родителев: Колеш, Колет, Колем, Колете, Стелеш, Стелет, Мелеш, Мелет: Поле, Полем: Волеју, Землеју, Постелеју, Хвалев, Хулен, Молен, Селен, Солен: Хвалевје, Хулевје, Молевје, Селевје, Солевје. По правдъ нак пристоит писат сице; Кральем, Мольем, Метульем, Хмельем, Жульем, Пријательем, Родительем. Кральев, Мольев, Метульев, (стр. 38) Хмельев, Жульев, Пријательев, Родительев: Кольеш, Кольет, Кольем, Кольете, Стельеш, Метьеш, Мельет: Полье, Польем: Вольеју, Земльеју, Постельеју: Хвальен, Хульен, Мольен, Сельен, Сольен: Хвальенје, Хульенје, Сельенје, Сольенје.

А же правратно јест въ сицевих мъстъх опустити, Б; доказу́етсе сице. Въ сло́въх окончаних на, ИТИ, въ Причястъъх Терпитьих, вса́кие гласници то́нки, премъ́ньајутсе въ шу̂мни; ка́кот, З, въ Ж: Вози́ти, Га́зити, Грози́ти: Во́жен, Га́жен, Грожѐн: Во́женје, Га́женје, Грожа̀нје. С, въ Ш: Гаси́ти, Носи́ти, Проси́ти: Гашѐн, Но́шен, Про́шен: Гашѐнје, Но́шенје, Про́шенје. Т, въ Щ: Верти́ти, Плати́ти, Наси́тити: Верщѐн, Плащѐн, Наси́щен: Вершѐнје, Наси́щенје. В, въ Бль: Гра́бити, Гра́бльен, Гра́бльенје. В, въ Вль: Поста́вити, Поставльен, Поставльенје. М, въ Мль: Утоми́ти, Уто́мльен, Уто́мльенје. (стр. 39) П, въ Пль: Утопи́ти, Утопльѐн, Утопльѐнје.

Потомже адда въ сицевих мъстъх премънит се јмает и Л, въ Ль: Хвалити, Дълити, Силити: Хвальен, Дъльен, Сильен: Хвальенје, Дъльенје, Сильенје; и Н въ Нь: Хранити, Ранити: Храньен, Плъньен, Раньен: Храньен, Плъньен, Раньенје. Ј равно како криво јест,

буд изреть, буд писат, сице отончено; Бозен, Газен, Грозен: Гасен, Носен, Просен: Вертен, Платен, Наситен: Грабен, Поставен, Утомен, Утопен: Возенје, Гасенје, Вертенје, Грабенје, Поставенје, Утоменје, Утопенје, тако јест јест превратно и блудно писат, Хваленје, Хваленје, Дѣленје, Силен; Силенје: и Хранен, Храненје, Плѣненје, Ранен, Раненје.

Пишут пак Не, мъсто Нье: чястју там, што почитајут Е за Је; чястју ради Греков преводников: коим необично јест изречь Нье.

(стр. 40) Питут адда: Конем, Сяжнем, Тижднем: Вонеју, Сумнеју, Молнеју, Смутнеју: Него, Нее, Нему, Неь, Неју, Негод, Неьин: Гонен, Гоненје, Хранен, Храненје, Бранен, Браненје.

Мъсто: Коньем, Сажньем, Глежньем, Тиждньем: Воньеју, Сумньеју, Молньеју, Смутньенју: Ньего, Нье, Ньем, Ньев, Ньеју, Ньегод, Ньевин: Гоньен, Гоньенје, Храньен, Храньенје, Браньен, Браньенје.

Ащели рекут: да тонкие склади, Ле, Не, Кралем, Конем: почитаем шумно; будто би писано било, Кральем, Коньем: тому пачит своја вина. Смутньа бо из того постает: заньеже вездъ будет трвба. Ле, да Не, почитат шумно: и таковим дъанјем, Лежати, Летити, Легок, Лен, Лемеш, Лест, Прелест, Колеса, Полено, Племе: и вса унаја таковаже, трвба будет изречь шумно; Льежати, Льетити, Льегок, Льен, Льемеш, Льест, Прельест, Кольеса, Польено, Пльеме. Потомже и Несу, Несеш, Не (стр. 41) сет, Невъста, Невольа, Станеш, Станет, Станем, Станете, Згинеш, Згинет; почитат будет шушно, Ньесу, Ньесеш, Ньесет, Ньевъста, Станьет, Станьет, Станьет, Згиньет, Згиньет, Згиньет. А таково чтевје блудно бити кто невидит?

Обличенје. Рекли јесмо, же, Ь, сливаетсе съ негласницами; а негласница, Ја, несливаетсе, него се виразно изговарает. Ј зато учини разлученје: и въ слитом изреченьи пиши всегда Ь, Ьа, Ье, Ьи, Ьо, Ьу; Краль, Кральа, кральем, Кральи, Кральу: Вольа, Вольеју, Вольи, Вольу, тих Воль: Конь, Коньа, Коньем, Коньи, Коньу: Смутньа, Смутньеју, Смутньи, Смутньу, тих Смутень. А при виразном пиши, Ја, Је, Ји, Јо, Ју; Ладја, Ладјеју, Ладви, Ладју: Платје, Платја, Платви, Платју.

Али того несмотрят писци: него и въ слитом изговоръ пишут, Ја, Је, Јо, Ју; какот, Волја, Волјеју, Волју: Смутнја, (стр. 42) Смутнјеју, Смутнју; Кралја, Кралјем, Кралју: Конја, Конјем, Конју. Ј то можетсе терпити; лише да непишут, Воля, Краля, Смутня, Коня: нити, Волеју, Кралем, Смутнеју, Конем. Али при виразном изговоръ писат, Б, нит сносно; какот, Жребье, Дрввье, Орудье, Ладьа, Обличье,

Различье: него пристоит писат, Жребје, Дрввје, Орудје, Ладја, Обличје, Различје.

Токмо во јменѣх, от причястја произведених, удастсе обојако писат, Нје, и Нье; какот Возкресе̂нје, Стрѣте̂нје, Успе̂нје, Стоја̂нје, Стоја̂нја, Стоја̂нју: јли, Возкресе̂нье, Стрѣте̂нье, Успе̂нье, Стоја̂нье, Стоја̂ньа, Стоја̂ньу, Стоја̂ньи.

Али преводници Греци с ја дивно превращајут: гдв ради своего пъсщеного изговора, въ једнов рви по три омилки учинвајут; какот, Го-не-н ј-е, пишут мъсто Го-ньен-је. Једен омилок: што чинат четири склади, из тръх. Другив омилок: што пишут Завлак, (стр. 43) на втором складъ, Не; коему би стојат на первом складъ, Го. Третън омилок: што сицева јмена отончајут, и пишут, Благословев је, Преселен је, Повелен је; мъсто, Благослов веје, Преселен је, Повельен је. Сицеже казат и јнаја: каја по отончен ви, каја въ завлацъх: какот, Хранев је, Молен је, Прошен је; за Храньен је, Мольен је, Прошен је. А пъци јешце хуже мъсто, ј, пишут великое и; Гонение, Повеление, Благословение, Преселение.

Пишут склади тонкие, Ли, Ни; мъсто шумних, Льи, Ньи.

Ка́кот; Крали, Моли, Метули, Хмели, Жули, Пријатели, Родители: Въ По́ли: Во́ли, Нево́ли, Зе́мли, По́стели: Коли́, Коли́м, Коли́те: Стели́, Стели́м, Стели́те: Мели, Мели́м, Мели́те: Пошли́, Пошли́м, Пошли́те. Мѣсто̀ Кральи, Мольи, Метульи, (стр. 44) Хмельи, Жульи, Пријательи, Роди́тельи, Въ польи: Нево́льи, Зе́мльи, По́стельи: Кольи́, Кольи́м, Кольи́те: Стельи́, Стельи́м, Стельи́те: Мельи́, Мельи́м, Мельи́те: Пошльи́, Пошльи́м, Пошльи́те.

Пишутже: Кони, Сажни, Тиждни, Бодни, Пай, Сужни, Падви, Глежни: Вони, Молни, Смутни, Сукни, Дани, Дини: Ним, Них, Нихов, Нива, Гнил, Книги: Јутернји, Вечернји, Преднји, Заднји, Јскернји, Последнји, Вишнји, Згорнји, Здолнји, Внутернји, Домашнји, Летошнји, Днешнји, Вчерашнји.

Мѣсто, Коньи, Ся́жньи, Ти́ждньи, Бодньй, Пньй, Су́жньи, Пя́дньи, Гле́жньи: Воньй, Молньи, Сму́тньи: Су́кньи, Да́ньи, Ди́ньи, Ньи́м, Ньи́х, Ньи́хов, Ньи́ва, Гньйл, Кньи́ги: Ју́терньи, Вече́рньи, Прв̂дньи, За́дньи, Јске́рньи, Послв̂дньи, Вишньи, Зго́рньи, Здолньи, Вну́терньи, Дома̂шньи, Лѣтошньи, Дне́шньи, Вчера́шньи.

А поблудок извирает из сих вин: (стр. 45) Перваја: што Лехи почитајут простое Л, за шумное Ль: и потом, гдъ коли пишут Л (:на ночативх, въ срединах, и на концвх:) тамо вездъ чтут шумно; Лулје, Поле, Крал, чтут Льудје, Полье, Краль.

Втораја вина: што ониже Лехи простују гласницу, Ј, почитајут за цвл свлад шумен Би: каконо и Руси, Е, з(а) Је. Ј потом вездв при шумном изреченьи пишут просто Ј: а чтут одебельено, будто би писано било Би; какот Крали, Кони: чтут, Кральи, Коны. А при тонком изреченьи вездв пишут Упсилон, льубо Ук; какот, Woly, Winy: чтут Воли, Вини: то јест, тонко, Вольи, Виньи.

Зачим и въ Латинскоь бесёдё, смёшно јест слишат осталим народом: како Лехи превращајут чертину Л, да склад Ни. Абовём хощти въ Латинскоь речи отньуд нит шумного гласа: они једнакоже вездё шум (стр. 46) но изглашајут Л, да Ни; какот, Latus, Ludi, Gloria, Anibal, Nihil, Minimi, Domini, Pleni, Plani: они чтут, Льатус, Льуди, Гльорја, Ангибаль, Ньихиль, Миньими, Доминьи, Пльеньи, Пльаньи.

Таков пак йзговор омилен бити, доводитсе сице. Аще достоит въ невоих мёстёх, шумно почитат склади Ли, Ни; уното достоит је всегда и во всакоем мёстё, такоже шумно изговарат; а не овда шумно, овда тонко. Ј потом, где будет писано, Планина, Сланина, Јменини, Хранили, Склонили, Гонили, Велили, Молили, Валили, Палили, Хвалили, Ливали, Личили, Колико, Толико, Велико: требов будет чест сице шумно: Пльаньина, Сльаньина, Јменьиньи, Храньильи, Скльоныйла, Гоньильи, Вельильи, Мольильи, Вальильи, Пальильи, Хвальильи, Вельильи, Вельильи, Кольико, Тольиво, Вельию: и осталаја такоже: (стр. 47) въ чем очивисто јест превращенје.

Дальеже, аще за негласницами Л, да Н; И, стойт за Ьи, и Е за Је; ото уже и за всими осталими пристајало би И, да Е, изговарат каконо Би, Је; какот, Ходити, Посити, Отепен, Принеден: изречь сице, Ходитьи, Носьитьи, Отјеплјен, Привједјен.

Скаженје Четвертос.

Почитајут свлад Ы, за просту, чисту гласницу И.

Криво и неслушно прјали сут Белорусци почитат шумниь склад Ы, за некују чисту гласницу, сподобну Упсилону, льубо Уку: јли паче за И. Ј то се доводит из сих вин

Перваја. Поколи, Ы, по первом своем уставльены нат проста гласница, него цвл склад шумен: и тоже смагает, што Ьи: абовви, Ь, чертина шумна, негласницу пред собоју стојящу одебельает: ј зато хощ напашет Коны, хощ Коны: једен јстивже будет глас: або, Ь, сливаетсе (стр. 48) съ чертиною Н; какот, Конь-и: Конь-и.

Втораја причина. Поволи въ Словвиском јазицв ийт веще, неже пат чистих простих гласниц: а, е, и, о, у: (:абовви И, да Ј, сут два знака једного гласа:) и причина, кују Лехи и Бълорусци удајут (:на постановльенје того лишного шестого гласа Ы:) ийт јстинна; него даром вимишльена, и бездвлна. Они правит, въ чертинах Ы, бити ивки глас прост, средньи межу У, да Ј; на близт сподобен оному, каков попреже повтдахом бил бити дравны глас Греческие чертини Упсилона. А на доказанје приводит Лехи и Бълорусци ови рвчи, Вити, Бил, Ми: да ови, Бити, Бил, Ми: кои изговарајут ивкаго, Бујти, Бујл, Муј. Ј тим спирајут: будто над осем Греческих гласниц, «, ε, η, ι, о, ν, ω, о и јли над пат Словви (стр. 49) ских, а, е, и, о, у: јмал би бити јешще шестнь различен чист, прост, глас, Ы. А нато дает вим се двојам отговер.

Первиь. Аще заисто потрыбен јест въ јязицъ тоь шестиь глас: јното непристојаше на јего означенје обрат непригожего сего знака, јли двъх чертин, Ы. Абовъм (:како уже јест доказано) Ы јест не проста гласница, него склад шумен: и киъ ошу̂(м)ньает ближньие негласници. А ови почитајут, Ы, въ чисти гласници: и тим превращајут и загу̂бльајут глас шумние и много потръбнее негласници Ь: и смутньа многа въ чтеньи постает.

Затим адда на означенје того пистого гласа, пристојате вим пријат гласницу VR, или Vисилон. Частју тим, што дрввнъи нъес глас јест не много различен от того у ньих змишљеного пистого гласа. Частју тим, што и (стр. 50) Лехи на тујуже работу уживајут тееже Гречесвие гласници Упсилона. Хощти они не изумисли, него на срвщу, пријаша тују чертину въ таково почтенје: зато што ју најдоша на конив приписану въ Латинсков азбуцв. Аще адда хотат спират и сохраньат тов шестив глас: сице вим пристоит писат; Вути, Бул, Му, Ву, Святув, Крвпкув, Везсмертнув: и јваја.

А за другнь отвът, тръба знати: же того впестого гласа въ јазицъ нашем отньуд нит, и бити неможет. Абовъм Харвати, Серби, Болгарје, и Чехи, о ньем невъдут, ни въ бесъдъ, ни писмъ. А у Лехов, хощти въ писмъ находитсе реченаја разност, да јидъ пишут Ј, јидъ V; једнакоже вед въ бесъдъ, кто опасно послушает, никакоже необличит јиее разности, развъ што, Ј, пишетсе тамо, гдъ јест (стр. 51) тръба предидушују негласницу одебелит; а V пишетсе, гдъ нит одебельенја. Ј аще би у Лехов вси негласници били шумни, јли вси тонки: тутже довольна би вим била једна из тих двъх гласниц, и непотръбна другаја: и завергли би једну, кујулибуди. Тоже се дъет и у Русов: буд на Великов, буд на Малов, и Бълов Руси; и межу И,

да Ы, нит јнее разности опроч ошумньенја и отонченја јскерньих негласниц.

Въ јединих лише сих двъх ръчицах, Быти, Был, въ самом гласъ (:без отонченја, и ошумньенја:) дајет се познат различје от Бити, Бил. А то тим постает, што льудје во ових настојат различје учинит: да будет разознанје межу словом Быти, Был, льубо паче Бути, Бул, извирајущим от Буду; и межу Бити, Бил, от Бију. Али во всем том, общи льудје неви (стр. 52) мишльајут, то јест неизговарајут шестого гласа над пат гласниц: него Быти, Был, изговарајут, будто би писано било, Бути, Бул: и то со слушностју; поколи Бути, Бул, извирает от Буду; а Бити, Бил, от Бију: и различје јест въ началних складъх, Бу, да Би. Аливед въ ръчи Бытје, хощти и пишут, Ы; и она извирает от Буду: ни Руси, ни Лехи, не изговарајут У, нити Уј: и неговорат Бутје, нити Бујтіи: него згодно со Задунајци, Битје.

Сказанје Обилнејше,

Како Бѣлору́сци во всем наслѣду́јут Ле́хов, въ писаньи скла́да Ы Ле́хом приго́же се удајет, писат ве́щу чертину, V, за чисту̀ гласни́цу, при тонки́х негласни́цах; а ме̂ньшу Ј, за скла́д ЬИ, при шу̂мних. Абовѣм у ньи́х, скла́дов изхо́дящих на И, ве́лми мно́же јест шу̂мних, неже тонки́х: и ти̂м они ра́зумно въ чясте̂ј (стр. 53) ших и мно́жших скла́дѣх пѝшут удобне̂јшу черти́ну Ј; а въ рѣ́дших труднејшу V: ти̂м бо пӣсмо́ скоре̂јше и сличнеј̂ше поста́ет. Ј то́ разлу̂ченје они ве́здѣ настојно собльу̂дајут: да, гдѣко́ли пи̂шут ма̂лое Ј, та́мо и и́зго́вор бу́дет шу́мен.

Нам пак неможет припаст удатно: да бисмо вездѣ при тонком изговорѣ писали, Ы; а при дебелом И. У нас бо складов изходящих на И, много веще јест тонких, него шумних: и тако пришло би нам въ чястејших и множших мѣстѣх писат, не уже удобнејшу (:како Лехи чинат:) него трудовнејшу чертину Ы. Пачеже все би полно стало того склада Ы, и круто мало мѣст би остало за И: и што нинье пишем, Силити, Јстити; то бисмо морали писат, Сылыты, Ыстыты. Али Бѣлору́сци негледат, што би било пригоднејше: нити брѣгу̂т, каков јест йзговор въ Ру́ском, јли јном Словвнском завлаченьи: (стр. 54) него сут се запустили, и обзирајутсе, на јединое Лешко изреченје и правописје. Јно зач у Лехов ти нинье приведени склади сут шумни, и пишутсе малим Ј (:Silic Jscic:) зато и они здѣ пишут И. А зач у Лехов же, въ рѣчех, Słaby, Síwy, Młody, Swieżi, Маłу, Sławny, Łysy, Swięty; склади конечни сут тонки, и пишутсе

Упсилоном: затоже и они овдѣ пишут Ы; Слабый, Сивый, Младый, Свѣжый, Малый, Славный, Лысый, Сватый. А того непочитајут, што въ Руском и во осталом Словвнском јявицѣ (:опроч Лешкого Завлаченја:) склади Си, Ли, Ти, равно тако сут тонкѝ въ рвчи Силити, како и въ рѣчех, Лысый, Малый, Святый; и зато нимајут се писат различно, него једнако; сице, Лисиь, Малиь, Святыь. А на достатнејше того доказанје, кощем овдѣ разставит вичет нѣкоих рѣчев из коих се познавает, же Бѣлорусци неслушно слѣдят Лешкого правописја (стр. 55).

Лехи папут малое J:

Babi, babia, babie:

Gołębi, Żabi, Rybi, Krowi, Łwi, Kozi, Jeleni, Psi, Kuri, Myszi, Głupi, głupia, głupie.

Drogi, droga, drogie. Nagi, Srogi, Tęgi, Drugi, Jednorogi, Bożi, boża, boże, Księżi.

Wiełki, wiełka, wiełkie. Wisoki, Szeroki, Wąski, Głęboki, Gibki, Chylooki.

Krolewski, ska, skie, Prorocki, Moczenicki, Grocki, Bracki, Synowski, Oicowski.

Pvzedni, nia, nie. Zadni, Srzedni, Posledni.

Trzeči, čia, čie. Dżiecięci, Čielięci, Książęci.

Бълорусци наслъдујут: и пи тут Ј, льубо И.

Баби, Бабји, Бабји, Бабји. Бабя, Бабіа, Вабја, Бабја, Бабја. Вабје, Бабје: и сицеже об осталих наслъдујущих.

Голубји, Жабји, Рыбји, Кравји, Лвји. Еленји, Песји, Курји. Мышји. Глупји. Драгјй, гаја, гое. Другій, Нагјй, Срогјй, Тугій, Једнорогји.

Божји, божја, божје. Княжји.

Велик**ј**й, каја, кое. Високјй, Широкјй. Вускјй, Глубокјй, Гибкјй, Хылоокјй.

Кралевсији, скаја, ское. Пророческји, Мученическји, (стр. 56) Градскји, Братскји, Сыновскји, Отеческји.

Преждији, няя, нее, Задији, Средији, Последији.

Третји, тјя, тіе. Дітящін, Телящін, Княжащін.

А право Словънски сице:

Бабы, бабја, бабје. Голубы, Жабы, Рибы, Кравы, Левы, Козы, Јелены, Песы, Куры, Мишьи.

Глуп, па, по: Глупиь, паја, пое.

Драг, га, го. Наг, Срог, Туг, Једнорог.

Драгиь, гаја, гое. Нагиь, Срогиь, Тугиь, Једнорогиь.

Други, га, го: Другиь, газа, гое.

Божьи, божда, бежје. Кнежьи, Вражьи.

Вели́в, ка. ко, Висок, Широ̀в, Вузев, Гибев (:Ру́сви, Ву́зок, 1 бок:) Глубо́к, Хильоо̀к.

Великиь, каја, кое. Висовиь, Шировиь, Глубокиь, Хильоов Ву̂зкиь, Гибкиь.

Кральевскив, скаја, ское. Пророчскив, Мученичскив, Градск Братскив, Синовскив, Отечскив.

Првдньи, ньа, нье. Задньи, Срвдньи, Последии.

Третьи, тја, тје. Детащи, ща, ще, Телащи, Киежащи.

(стр. 57) Лехи питут Упсилон.

Gruby, gruba, grube. Słaby.

Krzywy, wa, we. Sívy, Krwawy.

Młody, da, de. Blady, Chudy.

Swieży, ża, że. Chyży.

Biały, ła, łe. Goły, Mały, Pvżesrty, Cały.

Niemy, ma, me. Chromy.

Czarny, na, ne. Czerwony, Zieliony, Pewny, Pilny.

Slepy, pa, pe. Tepy.

Stary, ra, re. Spory, Chytry, Dobry.

Łysy, sa, se. Bosy.

Swięty, ta, te. Żołty, Gęsty, Ryty, Syty.

Płochy, cha, che. Głuchy, Kruchy, Suchy, Cichy.

Бълорисци наслъдујут, и пишут Ы:

Грубый, баја, бое. Слабый.

Крывый, ваја, вое. Сивый, Кровавый.

Младый, даја, дое. Бледый, Худый:

Свъжый, жаја, жее. Хыжый.

Бълый, лаја, лое. Голый, Малый, Прошлый, Цълый.

Ивмый, маја, мое. Хромый.

Чорный, наја, ное. Червленый, Зеленый, Певный, Пилный.

(стр. 58) Слепый, паја, пое. Тупый, Лепый.

Старый, раја, рое. Спорый, Хытрый, Скорый.

Лысый, саја, сое. Босый.

Святий, таја, тое. Жолтий, Густий, Рытий, Сытий.

Плохый, хаја, хое. Глухый, Крухый, Сухый, Тихый.

Овчий, чаја, чее.

А право Словънски сице:

Γργό, σα, σο: Γργόμь, σαία, σος. Cπάσ, Cπάσμь.

Крив, ва, во: Кривив, ваја, вое. Сив, Сивнь, Корвав, Корвави

Млад, да, до: Младиь, даја, дос. Влод, Блодиь, Худ, Худнь. Свож, жа, же: Свожнь, жаја, жес. Хиж, Хижиь.

Бъл, ла, ло: Бълиь, лаја, лое. Гол, Голиь, Мал, Малиь, Цъл, Цълиь.

Нви, ма, мо: Нвинь, маја, мое, Хром, Хромиь.

Черн, на, но: Черниь, наја, ное. Черльен, Черлениь, Зелен.

Зелениь, Певен, Певниь, Пильен, Пильниь.

Слви, па, по: Слвинь, паја, пое. Туп, Тупнь, Лвп, Лвпиь.

Ста́р, ра, ро: Ста̂риь, раја, рое. Спо́р, Спо̂риь, Хи́тер, Хи̂триь, Ско́р, Ско̂риь, До́бер, До́бриь.

Лис, са, со: Лисиь, саја, сое, Бос, Босиь.

Свят, та, то: Святиь, таја, тое. Жолт, Жолтиь, Сит, Ситиь, Рит, Ритиь, Густ, Густиь.

(стр. 59) Пла́х, ха, хо: Пла̂хнь, хајя, хое. Глŷх, Глŷхнь, Крŷх, Крŷхнь, Сŷх, Сŷхнь, Ти́х, Тѝхнь.

Овчъи, чја, чје.

Обличенје. Поволи у Лехов нат окончанја на Су, Ку: потом и у Бълоруском пёсмъ нигат неузра покончанја Гый, Кый. Гатколи бо Лехи питут У: тамо Бълорусци владут свое Ы; и не јидъ. А то неслушно. Лехи бо по нужь, и съ разумом чинат разлученје: и уживајут двъх знаков, Ј, да У, къ једнов гласницъ: тим што једен знак одебельает, а други просто стойт за И. Ј зато Лехи гдъколи различно пишут, тамо различно и говорят. Јно у ньих, J, неотмвино всегда одебельает: У, всетда отончает. Какот Piwo, Pycha: наглашајут, Pycha, чисто, просто, тонко, Пиха; а Piwo, со шумом, и со сацоју, дли осопенјем, Пь-йво, и без мала будто Пхиво. А Пиво и Пиха, (стр. 60) (:и несчетни јнис Лехом разногласни рвчи:) въ Руском и осталом Словвиском јязицв, нимајут различного изговора. Али вед Белорусци токмо на Лешкиь обичаь смотрят: и въ такових неразличного изговора рвчех, без потрвби, различно творят писмо: и овде пишут И, онде Ы; могущи во обових мъстъх пригоже писат И. Въ једнаком бо пзговоръ, једнако јмаст бити писмо. Али у ньих нит обстојалности: него гласийца И, овда вим отончает глас; какот, Велик, Колико: овда одебельает; какот, Крали, Кралица. Такоже Ь, овда одебельаст; какот, Краль, Конь, Честь, Кость: овда отончает; какот, Волы, Вины, Густых, Простых.

Укази Лешкого писма и Бълоруского наслъдованја, въ чертинах И, и Ы.

,		
(стр. 61) По Лешку	По Бълоруску	По Словинску.
Wi, Wy	Ви, Вы	Ви
Wina. Wynalesc	Вина Вынайти	Ви́на. Вина́јти
Wino. Wynosić	Вино. Выносити	Вино. Виносити.
Wicher. Wychod	Вихеръ. Выходъ	Вихер. Виход
Či Siwi. Tych Siwych	Ти Сиви. Тых Сивых	Cùbu, Cùbux.
Lwi, Krowi. Głowy	Кравји. Главы	Кравьи. Глави.
Bi, By	Би, Бы	Би
Bic. Byc	Бити. Быти.	Бити. Бити.
Bił. Był.	Биль. Биль	Бил. Бил.
Bisior. Bystry.	Бисеръ. Быстрый	Бисер. Бистриь.
Zębi. Baby.	Зуби. Бабы.	Зу̀би. Ба́би.
Či Grubi. Ten Gruby	Груби. Грубый	Груби. Грубиь.
Dži, Dy	Ди, Ды.	Ди.
Dziwnie. Dym	Дивнъ. Дым	Дивно. Дим.
Dziki. Dycham.	Динји. Дыхаю	Дивьй. Дихају.
Dziurawy. Dybam.	Диравый. Дыбаю.	Дирав. Дибају.
Młodzi. Młodym.	Млади. Младым.	Млади. Младим.
Sliedži. Dudy.	Селеди. Дуды.	Следи. Дуди.
Zi, Zy	Зи, Зы.	Зи.
Zima. Zysk.	Зима. Зыск.	Зима. Зисканје
Mrozi. Ryzy.	Мра́зи. Рызы.	Мрази. Ризи.
(стр. 62) Li. Ку	Ли, Лы	Ли.
Licho. Łyko	Лихо. Лыко	ли. Лихо. Лико.
	Личити. Лывати.	лихо. лико. Личити. Ликати.
Liczic, Łykac.	Лисица. Лысый.	
Lisica. Lycy.	мали. Малых	Лисица. Лисиь.
Mali. Małych.	Голи. Голым.	Ма́ли. Ма́лих.
Goli. Golym.		Голи. Голим.
Moli. Woly.	Моли. Воли.	Мольи. Воли.
Kroli. Wały.	Крали. Валы.	Кральи. Вали.
Mi, My.	Ми. Мых.	Ми.
Mi, My.	Дай ми. Мы вси	Да́ь ми. Ми̂ вси.
Misa, Mir. Mysl	Миръ. Мысль	Мир. Мисел
Mimo. Myto.	Ми́мо. Мытд.	Mèno. Méto.
Miłuę. Mylę się.	Милую. Мылю ся.	Милују. Мильу сс.
Chromi. Słomy.	Храми. Сламы.	Храми. Слами
Chromi. Chromym		

37. 37		••
Ni, Ny.	Ни, Ны.	Ни.
Oni. Onych.	Они. 'Оных	Они. Оних.
Sławni. Sławnych	Славни. Славных	Славни. Славних.
Pewni. Pewnym	Пе́вни. Пе́вным.	Певни. Певним.
Pilni. Pilnym.	Пилни. Пилным	Пальни. Пальним.
Klini. Słyny.	Клини. Слыны.	Клини. Слини.
Słoni. Wrony.	Слони. Враны.	Слони. Врани.
Dłoni. Strony.	Длани. Страны.	Длани. Страни.
Koni. Spony.	Кони. Споны.	Коньи. Спонв.
Diny. Winy.	Дини. Вины.	Диньи. Вини.
Dani. Brony.	Дани. Браны.	Даньи. Брани.
Te Sukni. Timi. Sukny.	Сувни. Сувны.	Сукньи. Сукни.
(стр. 63) Рі, Ру.	Пи, Пы.	Пи.
Piwo. Pycha.	Пи́во. Пыха.	Пйво. llúxa.
Pismo. Pysk.	Писмд. Пыск	Ппсми. Писк.
Picie. Pytka.	Питје. Пытка.	Патје. Патавјс.
Trupi. Krupy.	Трупи. Крупы.	Трупи. Крупи.
Slepi. Slepych.	Слени. Сленыхъ	Савпи. Савпих
Rži, Ry.	Ри, Ры.	Ри.
Dobrži. Dobrych.	Добри. Добрыхъ.	Добри. Добри.
Starži. Starych.	Ста́ри. Ста́рыхъ	Стари. Старих.
Chytrzi, Chytrzych.	Хытри. Хытрыхъ	Хитри. Хитрих.
Wiatrzi. Wiary.	Вътри. Въры.	Вътри. Въри.
Zubrži. Chmury.	Зубри. Хиуры.	Зубри. Хмури.
Si, Sy.	Си.	Си, Сы.
Siła. Syłam.	Сила. Силају.	Сила. Сылаю.
Siny. Syn.	Синиь. Син.	Синый. Сынъ
Sito. Sytosc	Сито. Ситост.	Сито. Сытость
Gęsi. Kosy	Гу̀си. Ко́си.	Гуси. Косы.
Či, Ty.	Ти, Ты.	Tu.
Cisowy. Tysiąc	Тисовый. Тысяща	Тисов. Тисуще.
Cıskam. Tykam	Тискаю. Тыкаю	Тискају. Тикају
Cicho. Tyie	Ти́хо. Тыю	Тихо. Тију
Swięci. Swiętych	Святи. Святыхъ	Свати. Сватих.

(стр. 64) Раздъл **Ž**.

О осопеньи, льубо о чертинах X, : 1).

Греци свое Хи, изговарајут черство: изпусщая врепко сапу из горла: једнако со Жидовским Хет. А сеь осопниь знак, , изглашајут лагодне: приподобно къ Латинскому Ха, Жидовскому Хе, и нашему Хир. А сеь Неосопниь знак, , нимает никакова гласа: и пишетсе лише на знаме, да увемо, же тамо нит осопа.

Гре́ци се́ь зна̂к, ', зову̀т Ду̀х че̂рствиь; а се́ь дру́гиь цротивниь зна̂к, ', зову̀т Ду̂х ла̂годниь. А ми зовем; зна̂к осопниь , зна̂к неосопниь'.

Лехи наследуя Немцев, Жидов, и Греков, умајут во обичају двоје Осопенје. Једно черство Сh, Chod, Chwała, Chwost: друго лагодно, h, huca, puhacz, harap, hoy, hey. Руси и Задунајци умајут једпно само осопенје, Хир: и лагодно је изглатајут: и где Лехи разлученје чинат, они без разлученја говорят, и питут; Ход, Хвала, Хвост: и Хукает пухач, Харап, Хоь, Хеь. Белорусци (стр. 65) наслежујущи Лехов, творат и они двоје осопенје. Черствое, Х; Ход, Хвала, Хвост: и лагодное, Г; Гукает пугач, Гарап, Гоь, Геь. Сице мерзко превращајут глас чертини, Г: почитајущи Ју въ место Х: о чем опосле реч будет.

При всих от гласниц начинајущихсе рѣчсх, пишут Греци, над началноју гласницеју, једен от тих двѣх знаков: то јест, јли Осопниь , јли Неосопниь . Абовѣм осопонје въ ньиховом јазицѣ нимает јндѣ мѣста, неже токмо на початкѣх рѣчсь, при гласпицах. Ј зато въ такових мѣстѣх, то јест једино на началних гласницах, пишут тоъ осопниь знак; какот, Іларјос, акслдама, аран: што ми изговараем сице, Хиларјь, Хакелдама, Харан.

А Неосопниь знак пишут над всими осталими, от гласниц начатими ръчми: над воими вит тръби осопного знака; какот, Ісидорос, 'Адам, 'Амин. А сила того неосопного знака ничесоже јного несматает, неже (стр. 66) јединое сје, што значит, тамо небити осопного знака, '.

Разсуди одвъ бездълну печал. Абовъи гдъ се непишет Осопниь знак : всакому јест доста јавно, да тамо нимаем изречь осопно, него чисто: и нит нато тръби јного знака. Какоти, аще будет без знака писано, Амин: никтоже нестанет чест осопно, Амин, будто Хамин;

¹⁾ Сравии Грамматики Крижанича разд. 11, пунктъ 9, стр. 130-131.

Млад. да, до: Младиь, даја, дое. Блад, Бладиь, Худ, Худнь.

Свіж, жа, же: Свіжнь, жаја, жее. Хиж, Хижнь.

Бѣл, ла, ло: Бѣлиь, лаја, лое. Гол, Голиь, Мал, Малиь, Цѣл, Цѣль.

Нви, ма, мо: Нвинь, маја, мое, Хром, Хромиь.

Черн, на, но: Черниь, наја, ное. Черльен, Черлениь, Зелен.

Зелениь, Певен, Певниь, Пильен, Пильниь.

Слви, па, по: Слвинь, паја, пое. Туп, Тупиь, Лвп, Лвпиь.

Ста́р, ра, ро: Ста́риь, раја, рое. Спо́р, Спо̂риь, Хи́тер, Хи́триь, Ско́р, Ско̂рнь, До́бер, До̀бриь.

Лис, са, со: Лисиь, саја, сое, Бос, Босиь.

Свят, та, то: Святиь, таја, тое. Жолт, Жолтиь, Сит, Ситиь, Ритиь, Густ, Густиь.

(стр. 59) Плах, ха, хо: Плахнь, хаја, хое. Глу̂х, Глу̂хнь, Кру̂х, Кру̂хнь, Су̂х, Су̂хнь, Ти́х, Тѝхнь.

Овчъи, чја, чје.

Обличенје. Поколи у Лехов нат окончанја на Су, Ку: потом и у Бълоруском писмъ нигдъ неугриш окончанја Гив, Кий. Гдъколи бо Лехи пишут У: тамо Бълорусци владут свое Ы; и не једъ. А то неслушно. Лехи бо по нужь, и съ разумом чинят разлученје: и ужпвајут двъх знаков, Ј, да У, къ једнов гласниць: тим што једен знак одебельмет, а други просто стойт за И. Ј зато Лехи гдеколи различно пишут, тамо различно и говорят. Јно у ньих, Ј, неотмвино всегда одебельмет: У, всегда отончает. Какот Piwo, Pycha: изглащајут, Pycha, чисто, просто, тонко, Пиха; а Piwo, со тумом, и со сацоју, јиц осопенјем, Пь-иво, и без мала будто Пхиво. А Пиво и Пиха, (стр. 60) (:и несчетни јнис Лехом разногласни рвчи:) въ Руском и осталом Словвиском јязицв, нимајут различного изговора. Али вед Ввлорусци токмо на Лешкиь обичаь смотрят: и въ такових неразличного изговора рвчех, без потрвби, различно творят писмо: и овде пишут И, онде Ы; могущи во обозых містьх пригоже писат И. Въ једнаком бо паговоръ, једнако јмаст бити писмо. Али у ньих нит обстојалности: него гласница И, овда вим отончает глас; какот, Велик, Колико: овда одебельает; какот, Крали, Кралица. Такоже b, овда одебельает; какот, Краль, Конь, Честь, Кость: овда отончает; какот, Волы, Вины, Гуcrux, Il pocrux.

О двојет Г, јли о ГГ.).

Греческо Ф, и Латинско F, во всем јмајут једнаку силу и почтенје. Ј Греци въ Латинских јменвх, въ мвсто F, кладут свое Ф; какот, Filicianus, Филикјан. А Латини въ Греческих рвчах, неввио чесо се бојат, да несмат въ мвсто Ф, писат F: него пишут, PH, двв чертини за једен глас; какот, Φιλόσοφος, Philosophus. А то пак јест суетна бојазен, и нимает ниједнее слушнее причини: него нвкто даром јест то измислил: милящсе, и мнащ въ том бити нвкују мудрост. А остали писци того неразсудивши, чужие облуди јашя наслвдоват, јни по јних. А когда би писали просто, једну чертину F, за једну Ф; сице, Filosofus: въ ничемже не би згрвшили; него паче чтенје би било чисто, властито и легше.

(стр. 70) Наши пйсци тимже чином мудрујут. Видят у Греков, гда се пишет двоје Г, сице ГГ; изреченје бити НГ: пишут бо Греци Άγγελος, Έναγγέλιον, а изговарајут Ангелос, Евангеліон. Ј зато наши несмят писат Ангел, Евангеліе; него Аггел, Еваггеліе. Али пак то змишльенје, и въ самом Греческом писма јест доста суетно; и въ нашем много паче: аще настойм следит чужие облуди.

Вина и случаь, зач Греци тако превратно пищут, јест: што у ньих Г, да Н, въ дробницах, јли въ мѣлком писмѣ, сут чертини круто межу собоју сподобни, и једнаки; сице, уу: и тим постает, да се тажко разознавает једна от другие: а навластито въ скором писмѣ. Зато нѣкиь говорник (:на удобнејше тѣх чертин разознанје:) учинил јест сје правило: Да Гама пред Гамоју словет како како Н. А къ тому напосле прибавишя јни, без потрѣби: Да и пред К, и пред (стр. 70) Х, Гама словет за Н.

Τό пак правило јавльаетсе бити противно и разуму, и јним Греческие говорници правилом. Буди на прилику слово: Фајую: јавльајусе: коему Прошестное врвме јест Πέφανκα: јавихсе: и сице пишетсе право, и слушно, чертиноју Н, Πέφανκα: абовви въ самом кореничном времент, Φαίνω, стойт Н: и јест чертина Знаковнаја; Греком наречена Характирјстјка: на кују они смотрат въ твореньи осталих врвмен.

Аливе́д ради прежерече̂ного безмѣстного правила, трѣба јест писат, не́ по слу́шности, Πέφανκα; него превратно, Πέφαγκα: а једна-

District spinsagers forwarded and its spins of the tillection

¹⁾ Сравни Грамматику Крижанича. Раздълъ 11, пунктъ 3; стр. 127-128.

коже велят читат Пефауха. Јно вто въ том невидит облуди и сусти очевистие?

Сју пак, и веще јних въ сем сийскъ споманьених вещев, и преже нас обличитя, Скалигер, Мекерхус, и јни Критици, јли Граматически разсудници. Ј Кнапскив Григорјь, въ меньших сво (стр. 72) их кньигах, на концъ, на листъ ка, о том нъшто споминает. Овдъ пак суди хом то сице пространъе изложит, нато: да се ми необвираем на правила, буд Греческа, буд Латинска, буд Лешка: него паче, да смотрим вездъ на властитост своего јазика.

Раздёл 1.

О гласв чертини Г ').

Русовје, Леси, и Задунајци, право и подлинно изговарајут чертину Г: чисто чуш и резво; Глава, Гора, Град. Чехи пак, и Бълорусци, сут изгубили правиь глас: и гласајут не много различно от Х. Пишут бо, Глава, Гора, Град: а чтут без мала будто Хлава, Хора, Храд. А неци уже и на Великов Руси, мнащи таково изреченје бити подлиннејше, почали сут следит Белорусцев.

(стр. 73) А они Бълорусци, когда ьим се лучит писат Лешка јмена: и хотъли би резво изречь: пашут, Г, оваковим облачјем, Г; какот, Горскиь, Гланскиь, Оганьскиь: назавајут ов знак Г, глаголом; а ов Г, Гамоју: како да би Глагол и Гама бали двв чертини. Ј тако једну чертину раздълиша на двв: и вимислиша јеь двојако облачје, и двојак глас.

А друзи от ньихже непимут, Г: него въ мѣсто једнее чертини кладајут двѣ, КГ; сице Кгорскиь, Кглинскиь, Окгинскиь: и чтут резво, какоти и прежереченое Г. То пак все јест сматенје, и скаженје јазику. Подланное изреченје чертини Г, јест у Русов, Лехов, и Задунајцев.

Раздъл 1А.

O чертинах **0**, да **Ф** ').

Чертину, Θ , Руси изговарајут гласом чертини Φ . А траба јест знати, же гласа ободва тих чертин, Θ , и Φ , нит во всем Слованском јязица: и чертина Φ нам нит потрабна, разва къ писанју (стр. 74)

¹⁾ Сравни грамматику Крижанича. Раздълъ 11, пунктъ 2; стр. 127.

¹⁾ Сравня граниатику Кражанича. Раздель 11, нувкть 6; стр. 129—130.

(стр. 64) Раздъл **Ž**.

О осопеньи, льубо о чертинах Х, : 1).

Греци свое Хи, изговарајут черство: изпусщая крѣпко сапу из горла: једнако со Жидовским Хет. А сеь осопниь знак, , изглашајут лагоднъе: приподобно къ Латинскому Ха, Жидовскому Хе, и нашему Хир. А сеь Неосопниь знак, , нимает никакова гласа: и пишетсе лише на знаме, да увъмо, же тамо нит осопа.

Гре́ци се́ь зна̂к, ', зову́т Ду̂х че̂рствиь; а се́ь дру́гиь противниь зна̂к, ', зову́т Ду̂х ла̂годниь. А ми зовем; зна̂к осо̂пниь , зна̂к неосо̂пниь'.

Лехи наследуя Немцев, Жидов, и Греков, јмајут во обичају двоје Осопенје. Једно черство Сh, Chod, Chwała, Chwost: друго лагодно, h, huca, puhacz, harap, hoy, hey. Руси и Задунајци јмајут једпно само осопенје, Хир: и лагодно је изглатајут: и где Лехи разлученје чинат, они без разлученја говорят, и петту; Ход, Хвала, Хвост: и Хукает пухач, Харап, Хоь, Хеь. Белорусци (стр. 65) наслежујущи Лехов, творат и они двоје осопенје. Черствое, Х; Ход, Хвала, Хвост: и лагоднос, Г; Гукает пугач, Гарап, Гоь, Геь. Сицс мерзко превращајут глас чертини, Г: почитајущи Ју въ место Х: о чем опосле реч будет.

При всих от гласниц начинајущихсе рѣчех, пишут Греци, над начялноју гласницеју, једен от тих двѣх знаков: то јест, јли Осопниь , јли Пеосопниь . Абовѣм осопенје въ пьиховом јязицѣ нимает јндѣ мѣста, неже токмо на почяткъх рѣчеь, при гласпицах. Ј зато въ такових мѣстъх, то јест једино на начялних гласпицах, пишут тоъ осопниь знак; какот, Гларјос, акслдама, аран: што ми изговараем сипе. Хиларјь, Хакелдама, Харан.

А Неосопниь знак пишут над всими осталими, от гласниц начатими ръчми: над коими вит тръби осопного знака; какот, Ісидорос, Адам, Амин. А сила того неосопного знака ничесоже јного несматает, неже (стр. 66) јединое сје, што значит, тамо небити осопного знака, .

Разсуди одвъ бездълну печал. Абовън гдъ се непишет Осопнъ знак : всакому јест досга јавно, да тамо нимаем изречь осопно, него чисто: и нит нато тръби јного знака. Какоти, аще будет без знака писано, Амин: никтоже нестанет чест осопно, Амин, будто Хамин;

¹⁾ Сравии Грамматики Крижанича разд. 11, пунктъ 9, стр. 130-131.

Мѣсто јмен двоескладних, Јо-аб: Јо-рам; пишут, јли инговарајут на три склади, Ј-ω-ав: Ј-ω-на, Ј-ω-рам.

Наши пав льўдіе, јли паче Білорусци, въ конец не (стр. 77) пригоже чинат: когда настојат Греков во всем наслідоват: и тви превращајут п опачат Жидовски. Латински. Своь Словінски. и самже Гречески разик. Ј то не по нужі: сут бо въ нашем разнит гласи и чертини, конми можем такова чужа јмена право, и въ нашем рівчи удатно изглашат.

Жидовска реку јмена изпачајут въ несчетних мъстъх: и сице пишут;

Саваюфъ за Сабаот.
Равви за Раби
Варнава за Барнаба
Фамаръ за Тамар
Елјсавифъ за Елизабет
Назарефъ за Назарет
Фома за Тома
Матфей за Матвеъ

Варфоломей за Бартоломеь
Фаворъ за Табор
(стр. 78) Латинска казат сице:
Кекилја за Цецилја
Вивјана за Бибјана
Февруарій за Фебруар
Декемврји зе Децембер
Висектъ за Бисект
Кесаръ за Цесар
Силуестеръ за Силвестер
Фавјанъ за Фабјан
Венедиктъ за Бенедикт
Трагкулинъ за Транквилин

Еффафа за Ефета
Тавифа за Табита
Голгофа за Голгота
Гаввафа за Габата
Ефрафа за Ефрата
Маранафа за Мараната
Авраамъ за Абрахам
Вифлеемъ за Бетлехем.

Весиюфъ за Бехемот Велзевувъ за Белзебуб.

Вонифакји за Бонифацјь Лаврентји за Лавренцјь Винкентји за Винценцјь Инновентји за Јноценцјь Терентји за Теренцјь Тивуртји за Тибурцјь Филикјанъ за Фелицјан Лукјанъ за Луцјан Тертје за Терцјь Куартъ за Квартус.

Греческа казат сице: когда чтут, јли пишут.

Аггелъ за Ангел Ечаггелје за Евангелје Дачідъ за Давид Гумны за Химни Анафема за Анатема Кафоликъ за Католик Дјфеоггъ за Дифтонг

Фиофанъ за Теофан Феофуланть за Теофилант Федор за Теодор Фефель за Теофил Фини за Тиби Афини за Атини Пифагоръ за Питагора. (стр. 79) Обличаь овдів, како въ чертинах В, Ф, Ф, јест нівнь півсщен и ослабльен глас: а въ чертинах Б, Т, П, сут гласи резви, и мужескому говору пристојни. Зато Латини; хошщи јиајут чертину једнако силну Греческов В (:какот Varius:) једнакоже місто Греческие рівчи Варварос, нехотівшя півсат півсщено Varuarus, Варварус, него волят резво півсат и изрівкат, Барбарус: и тоже чинят и во јіних такових рівчех.

Тако јсто чинита наши дрввны Словвнии: чему јест знак, што и до днес от чужих слов Вомвакјон, Саваоон, на Руси говоритсе Бумага, Субота; а не Вумага, Савофа. Серби и Харвати, от Оемелјос, Оеодоорос, изглатајут Темель, Тудор, јли Тодор. Тим сподобна сут: Хваленское за Фаленское море: Јосип за Јосиф: Стипан за Стефан: Пратар за Фратер: Пилосоп за Философ: Творјанскаја за Флорјанского. 80) ская врата.

Несовътуем, Ф, премъньяти въ П, и говорити Пилосоп; него паче Философ. Али, Ө, премъньат во Ф, и Б во В, јест въ конец непристојно и замирно. Потом бо Жидовско, Литинско, и Наше право и резво изреченје премъньаетсе въ нъки нам необичен и разпустен глас: и сподобен, будто би каја старица без зубе говорила, Саваоф, Вифлеем, мъсто Сабаот, Бетлеем.

Раздъл ІГ.

· О чертинах Тонвих и Шумних 1).

Шумние негласници сут, Ж, Ч, Ш, Щ, ЛЬ, НЬ, ДЬ, Ь. Тонкие сут, Б, В, Г, Д, З, К, Л, М, Н, П, Р, С, Т, Х, Ц. Премёньарутсе пак Тонкие въ Шумние, овако:

(стр. 81) Г Въ Ж. Бог, Боже Кнеже. Јище Г въ З: Бог, по Бояъ. К въ Ч: Свак, Сваче Отен, Отче. Јешще К въ Ц: Свак, при Свацъ. С въ Щ: Носити, Ношен Влах, Влаше. Јешще Х въ С: Гръх, по Гръсъ. Т въ Щ: Платити, Плащенје. Л, въ Ль: Молити, Мольенје. Н, въ Нь: Гонити, Гоньенје.

¹⁾ Сравни Грамм. Крижанича Разд. 1, пунктъ 5 и Разд. 11 пунктъ 7; стр. 1 и 130.

```
Д въ 

Ж:

ЖД: Ходити

ДЖ: Ходити

ДЖ: Ходити

ДЖ: Ходити

Хожевје: по Задунајску

Хожевје: по Руску

Хожевје: по Иреводничску

Хожевје: по Јсправљевъу.
```

Б, въ БЛЬ: Грабити, Грабльенје.

В, въ В.Ль: Правити, Правльенје.

М, въ МЛЬ: Примити, Примльенје.

П, въ ПЛЬ: Травити, Травльевје.

Р сут непремѣнни; какот; Морити, Моренје: Строьити, Строьенје.

(стр. 82) О правом гласъ чертини Щ.

Руси Щ зовут ШЧА. Пишут, Щав, Щет, Щедрота, Щит, Щува, Нош, Пеш, Прощевје, Отпущевје, Отвъище. А чтут Шчав, Шчет, Шчедрота, Шчит, Шчува, Ношч, Пешч, Прошчевје, Отпушчевје, О

Лехи вездъ једнако съ Русми изговарајут: и пашут сице, Szczaw, Szczuka, и осталаја: развъ гдъ Нъмци премъниши изговор въ Ц; какот, Ноц, Пјец; мъсто, Нощ, Пещ.

Серби III зовут IIITAb: а изговарајут будто Ть. Пишут бо, Щуд, Щутити, Нош, Пещ, Плащенје, Илаща, Богдановищ, Краљевищ, Воьиновищ. А чтут: Тьуд, Тьутити, Ноть, Петь, Платьенје, Платьа, Богдановить, Краљевить, Воьиновить. А гдъ се въкуп сојдут СЩ, јли ШЩ: пишут ШТ; какот, Штав, Штет, Штедрота, Штит, Штука, Проштенје, Отпуштенје, Огньиште.

(стр. 83) Хорвати III зовут ЧЬА. Пійшут, Щуд, Щутити, Нощ, Пёщ, Богдановищ, Кральевищ, Воьйновищ. А чтут; Чьуд, Чьутити, Ночь, Пёчь, Богдановичь, Кральевичь, Воьйновичь. А гдъ пристоит изречь III; тамо је припишут; какот, Прошщенје, Отпушщенје, Пушща, Гушща, Плашщ, Огньишще, Шщаь, Шщет, Шщит, Шщедрота. Ј чтут Прошчьенје, Отпушченје, Пушчьа, Гушчьа, Плашчь, Огньишчье, Шчьав, Шчьет, Шчьет, Пичьедрота.

А же пак въ черти́нѣ III несодержаетсе глас III: и же въе́е подлиное изрече̂нје јест Чьа: а не́ Шча̂, нити Шта̂ь, нити Ть: си́це се познавает.

От Пот, Потитисе: тончица Т премвньаетсе въ шумницу III: и пишетсе Пощусе, Пощенје и чтетсе, Почьенје.

(стр. 84) А от Пост, Постити: тончици СТ премвнывјутсе во свои шумници, ШЩ: и пишетсе Пошщусе, Пошщевје и чтетсе, По-

шчьевје, От Пут, Напутити: пиши Напущевје, Напучьевје: От Пуст, Напустити: пиши Напушщевје, Напушчьевје. Плаща от Платити: Плашць от Платити:

Могли бисмо обојтисе без III: могущи јего глас совершено виразити чертинами Чь, јли IIIч. Али једнакоже обрътена и уставльена јест чертина III: једно зато, да се тончица Т въ ньу премвньает: друго сато, да се згодно пишет III, въ такових складъх, гдъ круто незгодно и различно бивает изреченје; какот, Нощ, изглашајут сице, Ношч, Ноть, Ночь.

(стр. 85)

Раздъл ІД.

О сотестьи нѣкоих чертин 4).

Чертини Л, М, Н, Р, стојяще на початкъх ръчем, нельубят за собоју негласниц: ино претвердо да неизправно се пишет и говорит,

Лод, за Леб, Леба Лвд, за Лев, Лева Лгота, за Легота, Лехкота Лжд, за Лож, Ложи Лждш, за Ложеш

Лзя, за Лезя Лванје, за Лакота Лна, за Лен, Лена Лчю, за Лачен јесм Нрав, за Нарав.

М, терпит за собоју Л, Н, Р, не јих негласниц; какот, Млад, Многи, Мрак: и неизправно се ийшет и говорит,

Мгла, за Мегла, Магла Мжати, за Мижати Мзда, за Мезда Мска, за Мезг, Мезга Мста, за Места, Месщенје Мститисе, за Местичисе Мстислав, за Местислав Мху, ва Мех, Меха Мшити, за Мешити Мша, за Миса Мщенеск, за Мешченеск Мшугъ, за Мешчьуг.

(стр. 86) Р, пишетсе от нѣкоих на початкѣх съ негласницами: гдѣ јни пишут Е, јни А, јни Ъ; какот,

Рвати, Ервати, Арвати, Ървати. Рдер, Рдр, Ердер, Ардар, Ърдер. Рдрина, Ердрина, Ардрина, Ърдрина. Рдящ, Ердящ, Ардящ, Ърдящ.

¹⁾ Ср. Грами. Разд. 11 пункты 10 и 11; стр. 132-136.

Мѣсто јмен двоескла́дних, Јо-а̀б: Јо-на̀: Јо-ра̀м; пишут, јли изговарајут на три скла́ди, Ј-ω-а̀в: Ј-ω-на̀, Ј-ω-ра̀м.

Наши пак льўдје, јли паче Бівлорусци, въ конец не (стр. 77) пригоже чинат: когда настојат Греков во всем наслідоват: и тви превращајут и опачат Жидовскиь, Латинскиь, Своь Словінскиь, и самже Греческиь јазик. Ј то не по нужь: сут бо въ нашем јазиці гласи и чертини, коими можем такова чужа јмена право, и къ нашев річи удатно изглашат.

Жидовска реку јмена изпачајут въ несчетних мъстъх: и сиде пишут:

Саваюфъ за Сабают.
Равви за Раби
Варнава за Барнаба
Фамаръ за Тамар
Елјсавифъ за Елизабет
Назарефъ за Назарет
Фома за Тома
Матрей за Матвеъ

Варфоломей за Бартоломеь
Фаворъ за Табор
(стр. 78) Латинска казят сице:
Кекилја за Цецилја
Вивјана за Бибјана
Февруарій за Фебруар
Декемврји зе Децембср
Висектъ за Бисект
Кесаръ за Цесар
Силуестеръ за Силвестср
Фавјанъ за Фабјан
Венедиктъ за Бенедикт
Траскулинъ за Транквилин

Еффафа за Ефета
Тавифа за Табита
Голгофа за Голгота
Гаввафа за Габата
Ефрафа за Ефрата
Маранафа за Мараната
Авраамъ за Абрахам
Вифлеемъ за Бетлехем.

Веснюфъ за Бехенот Велзевувъ за Белзебуб.

Вонифакји за Бонифацјь Лаврентји за Лавренцјь Винкентји за Винценцјь Иннокентји за Јноценцјь Терентји за Теренцјь Тивуртји за Тибурцјь Филивјанъ за Луцјан Тертје за Терцјь Куарть за Квартус.

Греческа казат сице: когда чтут, јли пишут.

Аггель за Ангел Еуаггелје за Евангелје Даугдъ за Давид Гумны за Хемни Анафема за Анатема Кафоливъ за Католив Дјфеоггъ за Дифтонг Фиофанъ за Теофан Феофуланть за Теофилант Федор за Тео́дор Фе́фель за Тео́фил Фи́ви за Ти̂би Афи́ни за Ати́ни Пифагоръ за Питаго́ра. и питетсе токмо на почяткъх и сръдинах: на концви пак неизправно јест писат СЛ, СМ, СН, СР: какот и СТВ, СТН, СТР, БР, ДМ, и јних нъкоих твердих складов. Ј зато не пиши, тих Кресл, Весл, Повисм, Писм, Пасм, Кросн; Осм, Јесм, Пъсн, Царств, Сестр, Стегн, Добр, Седм: него сице, Кресел, Весл, Повисем, Писем, Пасем, Кросен: Осем, Јесем, Пъсем, Царстов, Стеген, Сестер, Добер, Седем.

(стр. 89) Непищи, Певов, Истриь, Пстер, Пстр, Пстрота, Пструга, Тщета: него Песков, Пестрив, Пестер, Пестрота, Пеструга, Шщета.

Во јних јязицѣх, чясто после чертин Л, М, Н, Р, лучајутсе Б, Г, Д: П, К, Т: и составльајутсе ови склади, Алб, алг, алд, алп, алк, алт: амб, анг, анд: Амп, анк, ант: Арб, арг, ард: Арп, арк, арт: и со осталими гласницами Елб, илб, олб, улб: Енг, инг, онг, унг, и осталаја. Въ нашем пак јязицѣ такових складов нит; и тим знак се: јавльает, гдѣ сут такови склади, рѣчи они бити чужи; какот, Амбра, Ангел, Харта. Само при Р, въ нѣкоих рѣчех, находятсе такови склади; какот, Смерт, Хергав, Гербав.

Ј после склада Ол, такоже находятсе негласници; какот, Волга, Волк, Волна, Долг, Долгош, Долг, Должник, Жолна, Жолт, Жолч, Молньа, Полн, Ползити, Полт, Сол (стр. 90) за, Столп, Чолн, Болгарин.

Такова Харвати двојако изговарајут: и тако чуш, вако уже написахом; и сице, Вуга, Вук, Вуна, Дуг, Дугош, Дуг, Дужник, Жуна,
Жут, Жуч, Муньа, Пун, Пузити, Пут, Суза, Ступ, Чун, Бугаринъ.
Лехи различно и превратно: Вилк, Велна, Длугиь, Длугош, Длуг,
Пелниь, Плечь, Слеза, Слуп. Руси во всем право изглашајут: развъ
што наслъдуя Лехов въ ръчех, Плечь, Слеза; говорят Плоть, Слеза:
мъсто Полт, Солза. Ов Плот, от плетенја наречен, значит ограду из
прутја; ова Полт, јли Пут, значит мясо. Ова Солза, Суга, јдет из
очес; а ов Слез, Слеза, јест трава. Сице же ради Лешкого Крев,
говорят Кров, мъсто Корв. Ов Кров, значит Покров; ова Корв (:не
Кров:) значит животнују мокроту.

После III намает мъста јна негласница, опроч III и Ч: (стр. 91) какот, Шщит, Огньишще, Шчезати, Ийшчьал. Зачам вси они ръчи, кои јмајут после III, кују јнују негласницу: познавајутсе бити чужи; какот, Шватер, Шкода, Шлах, Шлахта, Шльана, Шлик, Шмат, Швура, Шпата, Шпица, Шруба, Штука, Мушкет: вса бо ова сут Нъмечска; Школа, Шпитал Латинска: и осталаја такова: опроч Производних, Швец от Шију, Нашки от Наш: и аще јест кое јное. Превратно пак се пишет Шкло, Шкляница, Швистати, Швистав. Мъсто Стекло, Стекленица, Свистати, Свистав.

Како въ нашем јязицъ ненаходитсе једна гласница повторена; какот, ав, ее, ии, оо, уу: нити двв въкупъ чисти гласници; какот, ае, аи, ао: уже јест повъдано въ раздъзъ Д, правилъ S.

О повторенов негласницъ.

Ненаходитсе въ нашем јязицъ једна негласница повторена, јли усугубльена. Развъ по случају, (стр. 92) въ производних ръчех и падежъх; какот, от Праведен творитсе Праведна; такоже и от Јстинен, Јстинна, Јстинно: Неотмънен, Неотмъна. Тоже бивает и въ ръчех сложених; какот, Оттворити, Оббити, Беззаконје, Подданец. А словце Адда јест стагньено јли скращено из, Атода: и значит, Јното, Јнто: Егдо, Ара.

Неизправно адда пішут Преводници: Благословеннаја, Вселеннаја, Совершенно, Свещенник и мноја јна такова: мѣсто Благословљьенаја, Всельенаја, Совершено, Свещеник. Ј поблудок докажет ьим се једним словом. Причастја сут, Мучен, Учен, Свещен: и от тих производна јмена, Мученик, Ученик, Свещеник. Апце адда от Свещен пипут Свещенник: зашто такоже от Мучен, Учен, непипут Мученник, (стр. 93) Ученник? Отвѣта они дат немогут: али ми вину повѣмо: а то јест, же јмена Мученик, Ученик, сут стари, и давние Словѣнские рѣчи, јешще за поганства въ народъ обикньени: коих вато они не могошя превратит. А свещеник јест рѣч свѣжша, уже за нашего Христјанства вимишљена: и потом на преводничско копито уличена.

Ј аще тако въ срединах неповторајутсе чертини: поготовју на початкъх (:буд въ кореничних, буд въ производних ръчех:) никако нимает мъста тоже повторенје негласници: и превратно се говорит, Ссати, Ссор, Ссилниь, Жжеш, Жжет, Ввести, Ввозити, Злути: мъсто, Сосати, Сосор, Сосилниь, Жежеш, Жежет, Вовести, Вовозити, Созути, јли Јзути.

(стр. 94) Раздѣл **16**.

О јменъх и числъ чертин Словвнских.

Цицерон Римскиь мудрец, во своих Тускуланских разговоръх, сице писано остави: [Meum indicium semper fuit: nostros homines omnia aut sapientius invenisse, quam Graecos; aut accepta ab illis fecisse meliora:].

Ја (:правит:) всегда судил јесем, же наши лјудіе всачтоже јли мудръе изобрътотя, неже Греци; јли што от ньих взяшя, то учинишя лутте]. Ова ръч, ди би во всем јмала бит јстинна, недовончал бих

тако просто: али ово јест очивисто и извон сумны, же јмени и лица чертин Латинских сут сличнејша, пригожша, и лиша от Греческих.

Латинские бо чертини вси сут правилни: то јест, же се могут писат ведле Правила, и Кружила: (стр. 95) а јинх всих јазиков чертини немогут бит писани Правилно. Ј потом над всакое јное писмо, најлетте и најскорте јест Латанско: и всакаја рви можете написат једвим влаком: то јест, да пера от бумаги неподвигнеш, доколи рвчи недопишеш: а во јних народов писмъх тръба јест за всакоју без мала чертиноју перо от бумаги подвигнути. Јешще и ово јест знаменита врвпост сего писма: же се может тако размайтими створми и вираженьи писат, како јест видно въ кныйгах печатних: што въ ниједном јном писмъ бит неможет. Једним словом: из правилности сего писма, доказуетсе оно бити најсовершенејше: тако да и нинье нат пасма ньему равного; и вимишльено бит неможет јно совершенејше от ньего. Ми поколи Греческо писмо прјахом, Латинского (стр. 96) во створъх и лицъх виражит неможем: али во јменъх чертиних, можем и ньего Римского и въ купъ Греческого наслъдовати луче, неже досели. То јест да чертинам изденем јмена пристојнејша: рекши једноскална и Проста: ради полегченја учеником. Легте бо јест считат свлади простими, неже долгими и множесвладними уменми. Зато ведле Греческого и Латинского јменованја, скративши рвчи, и лишние склази отсывши, сище можем читат азбуку:

Ведле Греческого:

a	ье	y	Ѕѣло
бу	ra.	XM	ө йт а
ВИ	ла	IÍA	¥û
га	ми	че	упсилон
де	ни	ша	фѝ
e	0	ща	‡ ù
жи	пи	я еа.	ю великое
36	po	ъ ие	
и вёликое	СИ	ъ ор	
ј малое	та		

Ведле Латинского:

8.	ъе	y	s, шёст
бе	ra.	. xa .	⊕ , ти́та
ВИ	ле	ЦЯ	х , кси

га	мe	че	у , и то̂нкое
де	не	ша	фи,
е	0	ща	♯ , ncû
æu	пе	я еа	w, о веливое.
3e	pe	ъ ие	
н ветикое	ce	т ор	
ј малое	те		

(стр. 97) Послёдних седем сут Гречески, и нам лише въ числъх потръбни: а въ писмъ,

Мъсто S, стави З: Въло, Зъло.

МЪсто О, пиши Т, Осодорос, Теодор

Мъсто З, пиши КС: Алецос, Алекссь

Мѣсто Ж, пиши ИС, Жалмос, Исалом

Мъсто У, пиши И. Корјалос, Кирил.

Мъсто О, пиши О: Нувон, Нивон

Јединос Ф, јест и въ писмъ потръбно: Фјлипос, Филип.

У нас Я, Ѣ, сут двоегласници́: 'Ь, нит чертина, него апостроф, јли полугласница: то јест, знак неприписание јли опусщение гласници. (стр. 98) Ј потом чертин наших подлинних, јест КS: а зъ двоегласницами, и съ полугласницеју, постает ъих КO: а со Греческими нам непотръбними, постает ЛS.

Раздъл IS.

О предъльеньи писменом.

Предъльенје писменое јест писма на членки јли частки раздъльенје: потръбно къ легшему чтенју, и къ разумльенју бестали.

Предблии сут:

Разница,	Зпав удивльенја!
Двв точки	Привденьенје () (::)
Половница;	Означенје[]
Точва	Разлученје ј в
Знав питатьи?	Привазанје ==

Смотрицки за разницу подајст два знака: (стр. 99) черту | и запатују ,: али то без потръби: се бо знак |, јли черта, ни Греком ни Латином нат въ работъ ни во јживаньи: и неслично да нестројно творат писмо. Нѣмци, ради грубости своих чертин, измишлишя и пашут тују черту, мъсто разници јли запатие ,: и Лехи въ том наслъдујут Нѣмцев, токмо въ печатном писмъ. Лехи бо невъмо зашто, въ ручном писмъ пашут Латинскими; а въ печатном Нѣмечскими чертинами. Нашему писму удатнејша јест Разница ,.

Двв точки реци, јли двв Пики; а неназяваь Двоточје: нят бо то рвч Словвиска. Абовви никто неговорит, Двоочіс, Дворучіс, Двоножіс, Двомужје; него Двв очи, Двв руци, Двв нози, Два мужа.

(стр. 100) Половница—;—словет Латином знак Срвдньи јли Половинниь: и јест предвл полезен и потрвоен: и уживаем јего во мнозих мъстъх, а најпаче гдв се бесбда нъкако на двв половинъ, јли на два разума раздвльает; какот, Льудје се разидоша; једни појдоша на десно; друзи на лво. У Греков ниг сего предвла, нити знака нань. А знак сеь половиниь—;—Греци пишут за знак Питанја.

Точка се пашет на концѣ совершеного разума, јли бесѣди. А после точки, за почяток наслъдујущего разума, Латини всегда пашут Грубицу: то јест, вещу јли началнују чертину. А Греци пашут гдѣ Грубицу, гдѣ Дробницу.

Знак Питатъи се пишет, гдъ чесо питаем јли спрашиваем; какот. Нитли луша больша твла?

(стр. 101) Знак Задильенја се пишет, гдѣ се значит удивльенје, јли каковоколи закликньенје; какот, О велико Божје чудо! О мене овдного и окајаного!

Привденьенје јли медверженје (Греком названо Парентезис) ийшетсе тамо, гдѣ једно јли множе слов, ради објясньенја, прибавим въ бесѣду; тако да ко основанју бесѣди непристојат: јно будси је и извержем; цѣла останет бесѣда; како на семже мѣстѣ указ видиш въ рѣчêх (Греком названо Парентезис).

О значенје се пишет: гдъ приводим кос реченје из Сватого писма, из сватих Отец, јли от коегоколи мудреца и парочита мужа: льубо гдъ кујулибуд јнују ръч хощем учинит значну над осталие.

(стр. 102) Въ Привденьеньи и во Означеньи, последным чертини словут Запори; Запор привденьенју), Запор означенју]: јли, Запри привденьенје, Запри означенје.

Разлученје (Греком Дјерезис) сут двв точки, кои се пишут над Ј, да Ь, сице ј, в: зато да Ј, останет гласницеју, и да непрејдет въ негласницу; какот, Јидја. Ј зато, да се Ь, песлијет со ближньеју не-

гласницеју въ једен глас: него да се виразно изречет; какот, Орудън, Брезки, Платки.

Привязанје се пишет, когда на концѣ строки неможем совершено дописат коего слова: и тогда овим знаком — објавльаем, рѣч небити совершено дописану, него раздѣльену на двѣх строках.

(стр. 103) Јмена Властитаја јна сут чловъчскаја; ка́кот, Адам, Марја, Јван: јна Градскаја; ка́кот, Рим, Цариград, Мо́сква: јна Ръчскаја; ка́кот, Во́лга, До̂н, Дунаь: јна Горскаја; ка́кот, Куновица, Земни појас, Ович; и осталаја. Сицева адда́ Властита јмена пишутсе Грубицами на почяткъх; сице, Владимир, Борис: не́ владимир, борис.

Раздвл 13.

О влацѣх ²).

Влав, јли Завлав (Гре́ком Просфаја) јест различно гласа провлъченје во изговараньи ръчеъ: Возвишено, Понижено, Долговато, и Скоро.

У Греков сут три влаци: О'стриь, Завлъчениь, и Тажкиь. Ј могут стојат на тръх складъх: то јест, на Послъдньем јли Крајном, и на двъх (стр. 104) ближных при крајном. А на четвертом, и на дальших от копца, нимает мъста Греческа Просодја.

У Латинов сут два влака (: јли акцентуса:): Остриь, и Провлъчениь: и два склада сут Влакопријемна; Прикрајниь (:то јест, ближны јскер последньего:) и Предприкрајниь: и не јни. Не пишут пак Латини влаков виразно над ръчми: тим што ниг тяжко во оном јязице и без влаковних знаков познат; где, и како пристоит глас провлачит.

А въ Словвиском јязицъ сут четири влащи: а склади не лише три послъдньи; него јешще и четвертиь, и всакиь дальшиь от конца, вси сут влакопријемни. Зачим несмотращ ни на Греческа, ни на Латинска правила: вижу просто, нашему јязику, четири Влаковние знави бити потръбни.

(стр. 105) Отміни въ јязицёх (:І'реком Дјалекти) нам словут Завлаченје: потом што најпаче чипатсе јязичние отміни по размайтом влаков уживаньи. Ј въ нашем адда јязице потомже преміньени сут йзконни прави завлаци.

Ле́шко завлаченје јест скажено из Нѣме́чского: тако да во всакоь без мала рѣчи творат завлак на прикрајном складъ; какот, Уче́-

¹⁾ Ср. Грами. Криж. разд. 17; стр. 187-189.

тако просто: али ово јест очивисто и извоп сумны, же јмени и лица чертин Латинских сут сличнејша, пригожша, и лиша от Греческих.

Латинские бо чертини вси сут правилни: то јест, же се могут писат ведле Правила, и Кружила: (стр. 95) а јенх всих јавиков чертини немогут бит писани Правилно. Ј потом над всакое јное писмо, најлетте и најскорте јест Латинско: и всакаја рвч можете написат редним влаком: то рест, да пера от бумаги неподвигнеш, локоли рвчи недопишеш: а во јних народов писмъх тръба јест за всакоју без мала чертиноју перо от бумати подвигнути. Јешще и ово јест знаменита крвпост сего писма: же се может тако размантими створми и вираженьи писат, како јест видно въ кныйгах печатних: што въ ниједном јном писмъ бит неможет. Једним словом: из правилности сего писма, доказуетсе оно бити најсовершенејше: тако да и нинье нит писма ньему равного; и вимишльено бит неможет јно совершенејше от ньего. Ми поколи Греческо писмо прјахом, Латинского (стр. 96) во створѣх и лицъх виражат неможем: али во јменъх чертиних, можем и ньего Римского и въ купъ Греческого наслъдовати луче, неже досели. То јест да чертинам изденем јмена пристојнејша: рекши једноскална и Проста: ради полегченја учеником. Легше бо јест считат свлади простими, неже долгими и множесвлядними іменми. Зато велле Греческого и Латинского јменованја, скративши рвин, и лишние свлади отсёкши, сице можем читат азбуку:

Ведле Греческого:

a	ье	У	Ѕѣло
бу	ra.	XM	е ита
ВИ	ла	IÍA	≵û
ra	ми	че	мисилон
де	ни	ша.	фи
e	0	вл	# Ĥ
жи	пи	я еа.	о великое
36	po	ъ ие	
и великое	си	ъ ор	
ј малое	та.		

Ведле Латинского:

34

- *1***

8.	ье	У	s, mêct
бе	R&	, xa	o, TÁTA (117)
ВИ	ле	ци	E, ECH

устинних (стр. 109) влавов: и значит, же она рвч, над коеју он јест написан, намаст ниједного влака: и же вси ньи склади једнакам и и не различним провлъченјем умајут бит изречени; какот, Слобода, Берете , Нога, Вода.

Греци влав Свориь зовут Острим: Једнавиь Тяжким. А межу Висовим и Долгим нечинат разлученја: него обоје то завлъченје једнам знаменом означајут; сице ти зовут влавом Завлъченим. Ј ньим тими пригоже спадает тако: али нам потръбно јест разлученје тих гласов, и двоје знаме.

На коем складъ может стојат ки влак.

Једнавиь влав на једином врајном свлад вможет бит поставльен. Ј хо́щти јего Гре́ци неопу̂сщајут, него везд в впразно пѝшут; једнавоже (стр. 110) ни јего трѣби впразно ппсат: поньеже незначит јпо, неже осталих влавов небитје. А то́ и без всавого знака можетсе разумът. Разв въ въкоих Двојезначних ръчех ради разлу̂ченја, небездвлно можетсе ппсат сеь влав једнавиь; какот, Мъ́сто, Мъ́сто: Каво, Каво: Тими, Тими: Мѝмо, Мимо: Ради, Ради.

Долгиь влав, аще јест сам једин на једноь рвчи: лише на Прикрајном свладъ јмает мъсто; вавот, Зеленина.

Аще будут два Долгаја: на Крајном и Прикрајном складъ стојаг; какот, Једнаким, Черним.

Аще ли будет Долгоь и Сворнь: на всакоем м'ясть могут стојат; какот, Забава, Приличними.

Висовиь и Свориь везде јмајут место.

(стр. 111) Толико овдъ буди доста о Завлацъх речено. А јидъ остаст нам сказат: како се влаци премъньајут: јли гдъ једен преходит въ другого.

Све́рха, и Бо́гу Сла́ва * ā x ¥ a авг: й.

Раздълъ А. О чястех, из коих постает писмо: и о раздъльеным	
чертия, лист	3
Раздёл К. О гласницах	5
Раздёл Г. О негласницё Ја	13
Раздёл Д. Правила о чертинах Ј, Ја, Н, ь	16
Правило 1-е. О гласницъ н, и негласницъ ь	17
Правило 2-е. О гласницъ Ј, и негласницъ Ја	18
Правило 3-е. За гласницу гдв пристоит писат Ј и гдв И	18
Пр: 4 с. За негласницу гдъ пристоит писат Ја, и гдъ в	19
О разности межу Ја, да Б	20
Правило 5-е. О свладъх Ји, Би, Бі: Иј, Иь, Јь	21
Правило 6-е. О сошестви двъх гласийц	26
Раздъл 6. О складъх и, ю, ы, ю, ж: и о двоегласницах и, к	29
Раздъл 5. Како писмо Руско из Лешкого бъ превращено и ска-	
жено	34
Скаженје 1-е. Бѣлорусци пишут Ь, гдѣ изреченје јест тон-	
BO	34
Скаженје 2-е. Пипут свлади тонки Ле, Не; мъсто пумнихъ	
Лье, Нье	36
(стр. 113) Скаженје 3-е. Пипут тонкие Ли, Ни; мъсто пум-	
вих Льи, Ньи	43
Скаженје 4-е. Почитајут свлад шумен Ы, за чисту гласни-	10
цү И	47
Свазанје обилнејте. Како Белорусци во всем наследујут Ле-	
хов, въ насаны склада Ы	52
Раздъл Ž. О осопеньи, льубо о чертинах, Х, (, ,)	64
Раздёл Н. О полугласницё в	67
Разд. 6. О двојем Г, јли о ГГ	69
Раздъл 7. О гласъ чертинъ Г	72
	73
Раздъл ТА. О чертинах Ө, да Ф	76
Раздѣл їВ. О изговараньи чужих рѣчев	80
Раздъл ГГ. О чертинах Тонких, и Шумних	85
Раздъл ТД. О сошестви нъвоих чертин	
Раздъл 16. О јменех, и числъ чертин Словънских	
Раздъл ТS. О предъльеньи писменом	98
Раздёл 17. О влацёх, јли завлацёх	103

гласницеју въ једен глас: него да се впразно изречет; какот, Орудън, Брезьи, Илатъи.

Привязанје се пишет, когда на концѣ строки неможем совершено дописат коего слова: и тогда овим знаком — —објавльаем, рѣч небити совершено дописану, него раздъльену на двѣх строках.

(стр. 103) Јмена Властитаја јна сут чловъчскаја; какот, Адам, Марја, Јван: јна Градскаја; какот, Рим, Цариград, Москва: јна Ръчскаја; какот, Волга, Дон, Дунаь: јна Горскаја; какот, Куновица, Земни појас, Ович; и осталаја. Сицева адда Властита јмена пишутсе Грубицами на почяткъх; сице, Владимир, Борис: не владимир, борис.

Раздѣл **I**ζ. О влацѣх ²).

Влав, јли Завлав (Греком Просфаја) јест различно гласа провлъчевје во изговараньи ръчев: Возвишено, Понижено, Долговато, и Скоро.

У Греков сут три влаци: О стриь, Завлъчениь, и Тажкиь. Ј могут стојат на тръх складъх: то јест, на Послъдньем јли Крајном, и на двъх (стр. 104) ближньих при крајном. А на четвертом, и на дальших от конца, нимает мъста Греческа Просодја.

У Латинов сут два влака (: јли акцентуса:): Остриь, и Провлъчениь: и два склада сут Влакопријемна; Прикрајниь (:то јест, ближньи јскер последньего:) и Предприкрајниь: и не јни. Не пипут пак Латини влаков виразно над речий: тим што ниг тажко во оном јязице и без влаковних знаков познат; где, и како пристоит глас провлачит.

А въ Словвиском јязицъ сут четири влаци: а свлади не лише три послъдньи; него јешще и четвертиь, и всакиь дальшиь от конца, вси сут влакопријемни. Зачим несмотращ ни на Греческа, ни на Латинска правила: вижу просто, нашему јязику, четири Влаковние знаки бити потръбни.

(стр. 105) Отміни въ завиціх (:Греком Дјалекти) нам словут Завлаченје: потом што назпаче чинатсе завичние отміни по размайтом влаков уживальи. Ј въ нашем адда завице потомже преміньени сут йзконни прави завлаци.

Ле́шко завлаченје јест сважено из Нѣме́чского: тако да во всакоь без мала рѣчи творат завлак на прикрајном складъ; какот, Уче́-

¹⁾ Ср. Грани. Криж. разд. 17; стр. 187-189.

ник, Господар, Писар: м'ьсто Ученик, Господар, Писар. Рушенје, Мученје, Слишанје: м'ьсто Рушенје, Мученје, Слишанје.

Ру́ско завлаченје јндъ јест сму̂щено изъ Ле́ткого; какот гдъ гово́рят, Бива́ју, Посила́ет, Начина́ет: Мъ́сто̀ Бивају, Посила́ет, Начина́ет: Мъ́сто̀ Бивају, Посилает, Начина́ет. Јндъ из Гре́ческого; какот гдъ пи̂шут, Гоне́нје, Ноте́нје, Хожде́нје: Мъ́сто̀ Го́ньенје, Нотенје, Хо́(стр. 106) жденје. Јндъ премъньено́ јест из Та́тарскаго. Та́тарскиь бо и Турски јязик ча́сто уживает Вла̂ка Та́жкого јли једна̂кого на послъ̀дньем скла́дъ: и то́же обръ́таетсе и въ Ру́скоь бесъ́дъ; ка́кот, Москва, Ока, Гла́ва, Рука: мъ́сто̀, Мо́сква, Ока, Гла́ва, Рука.

Сербско завлаченје, гдѣ јест Долгиь завлак, тамо над обичаь непристојно долго склади разтажет, и косно изговарает. Болгарскиь јязик вес јест превращен, јли паче въ копец извишщен. Чешкиь въ завлацъх немало смущен.

Въ самом једином Харватском йзговоръ, слишатсе јешще влади правилни, и йзконноъ Словънскоъ бесъдъ властити. Ј то не вездъ, него лише межу Колпоју и Волноју ръками, въ Бихащскомъ ујездъ: въ нъкоих гороватих мъстъх. Онамо (стр. 107) бо, во връме Турских прогонов, межу високи гори, и нецреходна мъста, сохранило се јест Харватское больарство: и колико јешще досели Словънскою чиста јязива јест остало, тамо се обрътает.

Ми хощем овдѣ токмо о Харватском завлаченьи повѣдат из коего ле́хко хо́щет бит познат: што́ сут завлаци. А при том ни́вто не бу́дет прину́жен писат влако̂в по Харватском зако́нѣ: него всакому на во́льѣ оста́ст, по свое́м домови̂нном оби́чајѣ завлачи́г, и влаки надписоват. Али власт и како̀вост влако̂в, немо́жете изказа́т во јноь, измед Словѣнских отмѣн, неже въ Харватскоь.

(стр. 108) Јзвазанје о Влацвх.

ПІто јест Влак? Влак јест внаме написано над гласницеју: кое значит, же она гласница, јнаковим, от осталних онееже рвчи гласвиц, провлъченјем, изречьисе јмает.

Влаци сут четири.

Висовиь : Долгиь : Свориь : Једнавиь .

Висовиь влав гласницу подвигает на висово: и провлачит на долго; вакот, Бог, Правда, Господар.

Долгиь провлачит надолго: али неподвигает нависово; какот, Глубина, Зеленина, Народ.

Скориь подвигает на високо: али непровлачит на долго; какот, . Чудо, Велико, Правити.

Једнавнь нити подвигает, нити провлачит. Зачим и не по властитости почитаетсе бити влавом; него паче знавом небитја тракустинних (стр. 109) влавов: и значит, же она рвч, над коеју он јест написан, пимает ниједного влака: и же вси ньи склади једнаким и не различним провлъченјем умајут бит изречени; какот, Слобода, Берете , Нога, Вода.

Греци влак Скорнь зовут Острим: Једнакиь Тяжким. А межу Висовим и Долгим нечинат разлученја: него обоје то завлъченје једним знаменом означајут; сице ~: и зовут влаком Завлъченим. Ј пьим тими пригоже спадает тако: али нам потръбно јест разлученје тих гласов, и двоје знаме.

На коем силадъ может стојат ви влав.

Једнавиь влак на једином крајном складв может бит поставльен. Ј хо́щти јего Гре́ци неопу̂сщајут, него вездв впразно пи̂сут; једнавоже (стр. 110) ни јего трвои впразно пи̂сат: поньеже незначит јпо, неже осталих влавов неойгје. А то́ и без всавого знака можетсе разумът. Развв въ въвоих Двојезначних ръчех ради разлу̂ченја, не бездвлно можетсе пп̂сат сеь влак једнавиь; какот, Мъ́сто, Мъ́сто: Каво, Каво: Тими, Тими: Мѝмо, Мимо: Ради, Ради.

Долгиь влав, аще јест сам једин на једнов рвчи: лише на Прикрајном складъ јиает мъсто; какот, Зеленина.

Аще будут два Долгаја: на Крајном и Прикрајном складъ стојат; какот, Једнавим, Черним.

Аще ли будет Долгоь и Скорнь: на всакоем мъстъ могут стојат; вакот, Забава, Приличними.

Висовиь и Свориь вездъ јиајут мъсто.

(стр. 111) Толико овдъ буди доста о Завлацъх речено. А јидъ остает нам сказат: како се влаци премъньајут: јли гдъ једен преходит въ другого.

Све́рха, и Бо́гу Сла́ва

* ā x ¥ a

авг: й.

.

.

•

.

:

. · ·

·

DB 378 K75A2 V.1

Stanford University Libraries Stanford, California

Return this book on or before date due.

AUG 2 1 1993

